

Özgün Makale

Avrupa'da Aşırı Sağ Partiler ve Göçmenlere Yaklaşımları; Seçilmiş Örnekler¹

Far-Right Parties in Europe and Their Attitudes Toward Immigrants; Selected Cases

İtir ALADAĞ GÖRENTAŞ*
Buket ÖZDEMİR DAL**

Öz

Göç ve göçmenlerin Avrupa toplumuna uyumu, her zaman Avrupa gündeminin bir parçası olmuştur. Konu ilk konuk işçi anlaşmalarından bu yana oldukça siyasi bir hâl almışsa da hiçbir zaman 21. yüzyılda olduğu kadar güvenleleştirilmemiştir. 2000'li yıllarla beraber dünya altıncı küresel göç dalgasından geçmekte ve pek tabii bunun toplumsal ve siyasi sonuçları bulunmaktadır. Bu çalışma Avrupa'daki seçilmiş aşırı sağ partilerin göçmen politikalarını ele almaktadır. Analiz aşırı sağın özellikleri ve ideolojileri ile başlayacaktır. Akabinde seçilmiş ülkelerde kamuoyunun göçmenlere ilişkin görüşlerine kısaca bakıldıktan sonra çalışmada Almanya, Fransa, Hollanda ve Danimarka'da aşırı sağ partilerin göç politikaları ve göçe ilişkin söylemleri incelenecektir.

Anahtar Kelimeler: Göç Politikaları, Aşırı Sağ, Popülizm, Milliyetçilik, Yabancı Düşmanlığı.

Abstract

Immigration and the integration of migrants to the European society have always been a part of the European agenda. The topic had been politicized since the first guest worker agreements, yet it has never been this securitized as it has been in the XXI. century. Starting with the 2000s, the world is living through the sixth wave of global migration and this unprecedented human movement has its societal and political consequences. This study addresses the migration policies of selected European far right parties. The analysis will start with the features of far right and its ideologies. After a brief look at the public opinion toward migrants in selected states, the study will investigate migration policies and discourses of far-right parties in Germany, France, the Netherlands and Denmark.

Keywords: Migration Policies, Far Right, Populism, Nationalism, Xenophobia.

¹ Makale başvuru tarihi: 13.09.2022. Makale kabul tarihi: 10.10.2022.

* Dr. Öğr. Üyesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi Uluslararası İlişkiler Bölümü, Kocaeli Üniversitesi, itir.aladagg@gmail.com, ORCID: 0000-0001-7677-908X.

** Doktora Öğrencisi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Göç Çalışmaları Programı, Kocaeli Üniversitesi, buketozdemirdal@gmail.com, ORCID: 0000-0002-6159-9681.

Giris

II. Dünya Savaşı'nın etkisi ile Avrupa'da siyaset sahnesinden uzaklaştırılan aşırı sağ partiler zaman içerisinde kendilerini tekrar sisteme entegre etmeyi bilmişlerdir. Bahse konu partilerin savaş sonrası dalgalar hâlinde yeniden güç kazandığı söylenebilir. Aşırı sağ partilerin genelde toplumsal dönüşüm ve kriz dönemlerinde ivme kazandıkları görülmektedir. Savaş sonrası toplumun yeniden yapılandığı dönemlerin yanı sıra ekonomik kriz dönemleri de aşırı sağ partilerin kendilerine alan açtukları ve taraftarlarını arttırdıkları dönemler olmuştur. Toplumsal dönüşümün aşırı sağ beslediği en belirgin örneklerden biri ise Berlin Duvarı'nın yıkılması sonrası hızla artış gösteren yabancı düşmanlığıdır. Bu dönem sonrası Avrupa'da aşırı sağ II. Dünya Savaşı sonrası çekingenliğinden kurtulmuş ve istikrarlı olarak hem siyasette hem de toplumda görünür hâle gelmiştir. Göçün arttığı dönemlerde de yaşanan toplumsal dönüşüm sürecinde aşırı sağın göçmen ve yabancı karşıtı söylemlerinin yoğunlaştığı görülmektedir. Göçün bir güvenlik meselesine dönüşümünün açık bir şekilde gözlemlenebildiği 21. yüzyıl başında yaşanan altıncı göç dalgası² ile aşırı sağ partilerin toplumdaki değişimin de etkisiyle siyaset arenasında görünürlüğünün arttığını söylemek mümkündür. Bahse konu altıncı göç dalgasının bir parçası olan 2011 yılında başlayan Arap Baharı ve akabindeki insan hareketliliği sonrası aşırı sağın oldukça güçlendiği söylenebilir. 2015 yılı hem göçmen hareketliliğinin hem de aşırı sağın yükselişinin en tepe noktaya ulaştığı yıl olarak dikkat çekmektedir. Göç ve göçmenler popülist partiler açısından hep verimli bir politika üretme alanı olmuştur. Bu eğilim günümüzde de devam etmekte, aşırı sağ partilerin çoğunun en temel söylevlerinden birini göç ve göçmenler oluşturmaktadır.

Bu çalışmada Avrupa'daki aşırı sağ partilerin, Almanya, Fransa, Hollanda ve Danimarka örneklerinde, göç ve göçmenlere yaklaşımı ele alınacaktır. Bu çerçevede aşırı sağ partilerin özellikleri aktarılacak ve en temel ideolojileri açıklanacaktır. Aşırı sağ partiler göç politikalarını ideolojileri ile doğrudan bağlantılandırarak sunmaktadırlar. Dolayısıyla bu çalışmada da bahse konu bağlantıyı tespit etmek için aşırı sağ partilerin ideolojilerine ve bu ideolojilerin de en sıklıkla kullanılanlarına yoğunlaşılmıştır. Bunu takiben seçili ülkelerde göç ve göçmenler bakımından genel durum değerlendirilecek, bu incelemeden sonra yine seçili ülkelerde özellikle göç hareketlerinin yoğunlaştığı son 10 yıla odaklanılarak, örnek aşırı sağ partilerin göçmen politikaları ele alınacaktır. Bu ülkelerin seçilmesinin en önemli nedeni göçmenlerin rotasında hedef ülke olmaları ve zaman zaman resmî politikada kabul edilmek istenmese de göç ülkesi olmalarıdır. Özellikle Almanya ve Fransa ilk 20 hedef ülke sıralamasında yer alan iki ülkedir (IOM, 2021, s.25). Hollanda'nın 17,5 milyon nüfusunun 4,3 milyonunu; Danimarka'nın 5,8 milyon nüfusunun 400 binini göçmen kökenliler oluşturmaktadır (Statista, 2021; Statista, 2022). Diğer taraftan, seçili ülkelerde Müslüman nüfusun artışıyla beraber yükselen Müslüman göçmen karşıtlığı da önemli bir fenomen hâline gelmektedir. Bu faktör de bahse konu ülkelerin seçiminde önemli bir etken olmuştur. Çalışmada, seçili ülkelerdeki aşırı sağ partilerin yükselişiyle, ülkelerin göç ve göçmene bakışı arasında nasıl bir bağlantı kurulabileceği iki yönlü olarak tartışılmaktadır. Bu araştırma; özellikle son 10 yılda Avrupa'da aşırı sağın göçe dair tutumunu ele alarak, gelecek zamanda bu partilerin

² Göç dalgalarını insan hareketliliğinin küresel bir fenomen hâline geldiği kolonileşme sürecinden alarak altı aşamada incelemek mümkündür. Buna göre Christoph Columbus'un Amerika kıtasını keşfi ile Portekiz ve İspanya arasında yetki alanı paylaşımı yapan Tordesillas Antlaşması akabinde başlayan Avrupa kıtasından yerleşimci getirilmesi birinci dalgayı; yeni yerleşim bölgelerinin gerektirdiği iş gücünün köle iş gücü olarak dünyanın çeşitli yerlerinden Yeni Dünya'ya getirilmesi ikinci dalgayı; I. Dünya Savaşı'nın hemen öncesi ve sonrası Osmanlı ve Avusturya-Macaristan İmparatorluğu gibi imparatorlukların tasfiyesi ve ulus devletlerin kurulması üçüncü dalgayı; II. Dünya savaşı sonrası Fransa, İngiltere gibi son kalan sömürge imparatorluklarının çözülmesi ve Birleşmiş Milletler himayesinde yeni bağımsız devletlerin ilanı dördüncü dalgayı; yine II. Dünya Savaşı sonrası Türkiye'nin de arasında bulunduğu küresel güney ve doğu coğrafyalarından Batı Avrupa'nın iş gücü açığının kapatılması için ikili işe alım sözleşmeleri ile iş gücü ihracı beşinci dalgayı ve en nihayetinde 21. yüzyılla birlikte uluslararası sistemdeki gerilimlerin beslediği zorla yerinden edilme fenomenleri altıncı dalgayı oluşturmaktadır.

politikalarının etkinliğinin hangi boyutlara ulaştığına dair çalışmalara kaynaklık etmesi bakımından önemli bulunmaktadır.

Aşırı Sağ Partilerin Özellikleri

Siyasal sistemin en önemli unsuru olan siyasi partiler, siyasete katılımın temel örgütleridir (Özdemir ve Atılgan, 2014, s.239). Bu temel örgütlerin tarihine, işlevlerine ve tipolojilerine dair zengin bir literatür bulunmaktadır (Duverger, 1974; Sarıbay, 1982; Mair & Mudde, 1998; Gunther ve Diamond, 2001; Ignazi, 2006; Cole, 2011). Partilere dair yapılan tasnif ve tanımlamaların çok değişken olduğu gözlemlenmektedir. Bu bağlamda Peter Mair ve Cas Mudde (1998) siyasi partileri tanımlamak ve gruplamak için belirli başlıkların analiz edilmesi gerektiğine dikkat çekmektedirler. Buna göre partinin tarihsel temelleri ve sosyolojik olarak hitap ettiği kitle, kurduğu ulus ötesi dayanışma ağları, politikası ve ideolojisi ve en nihayetinde adı, partinin siyasette bulunduğu yeri net olarak göstermektedir (Mair ve Mudde, 1998, ss. 214- 221). Elbette parti belli bir parti ailesinin içinde skalanın herhangi bir yerinde bulunabilir. Bu aşırı sağ partiler için de geçerlidir. Gunther ve Diamond (2001) çalışmalarında 1850 ve 2000 yılları arasındaki partileri ve parti tipolojilerini inceleyerek, tipoloji denemesi yapmıştır. Parti tipolojilerini gruplayan ikili, organizasyon temelli bir sınıflandırmaya gitmiştir ve buna göre partileri elit temelli, kitle temelli, etnik kökene dayalı, seçimci ve akım partileri olarak gruplandırmışlardır (s.7). Bu ayrım içinde aşırı sağ partiler (*extreme right parties*) akım partiler içinde değerlendirilmektedir. Aşırı sağ partilerin göçmenlere karşı tutumunda yabancı düşmanlığı ve ırkçılığın belirgin olduğu vurgulanmaktadır (Gunther ve Diamond, 2001, s.30).

Aşırı sağ bir parti sadece popülist politikalar izliyor da olabilir, çok nadir de olsa (açıkça) faşist eğilimler sergiliyor da olabilir. Siyasi partilere ilişkin çalışmalar yapan araştırmacılar genelde ideoloji üzerine odaklanmaktadır (Mair & Mudde, 1998, s. 219; Hainsworth, 2008, s.9). Aşırı sağ, diğer 'izm'lerden farklı olarak, savaş sonrasında, yeni bir ekleme olarak siyasi envantere girmiştir (Hainsworth, 2008, s.9). Bu çalışma çerçevesinde yapılan literatür taramasında, yalnızca ideolojiye dayalı bir analizin tarihsel arka plandan ve sosyolojik değerlendirmeden kopuk olacağı kanaatine varılmıştır. Ancak çalışmanın konusu aşırı sağ partiler değil, aşırı sağ partilerin göç politikalarıdır. Aşırı sağ partilerin göç politikalarının temelleri de ideolojilerinde net olarak görülebilmektedir. Dolayısıyla çalışmanın konusu bakımından aşırı sağ partilerin diğer özelliklerindense ideolojilerine öncelik verilmiştir.

Aşırı sağ üzerine çalışma yapan en önemli isimlerden biri olan Cas Mudde (1996), aşırı sağ partilerin 58 adet özelliğinden bahsetmekte ve bunları ideolojilerle paralel olarak ele almaktadır. Yine Mudde'nin literatürde yaptığı taramaya göre aşırı sağ çalışanlar genelde odağın milliyetçilik, ırkçılık, yabancı düşmanlığı, demokrasi karşıtlığı ve güçlü devlette olduğunda anlaşmış durumdadırlar (1996, s. 229). Mudde popülist radikal sağ ideolojiyi üç temele dayandırmaktadır; yerlilerlik (*nativism*), otoriterlik ve popülizm (Mudde, 2010, ss. 1173- 1175). Bu çalışma için yapılan literatür taraması sonucu ana akım aşırı sağ için popülizm ve milliyetçiliğin ve onun ileri aşaması olarak yerlilerliğin öne çıktığı; aşırı sağ parti ailesinin uç skalasında ise kendini gizleyen bir faşizmin göze çarptığı tespit edilmiştir (Caiani & Weisskircher, 2022; Vieten & Poynting, 2016; Newth, 2021; Kesic & Duyvendak, 2019; Halikiopoulou & Vlandas, 2019; Manuela & Weisskircher, 2002; Goodwin, 2007; Traverso, 2019; Caramani & Manucci, 2019). Dolayısıyla aşırı sağ parti ailesini anlamak için Mudde'nin çizmiş olduğu çerçeve doğrultusunda aşırı sağda popülizm, milliyetçilik-yerlilerlik ve faşizm kavramlarını kısaca incelemek yerinde olacaktır.

Popülizm

Popülizme dair literatürde çok sayıda tanımlamalar bulunmaktadır. Geniş kapsamlı kullanımı ile popülizm, ideoloji (Mudde, 2004, s. 543; Laclau, 2012, ss.172-173), söylem (Hawkins, 2009, s.1042), politik strateji veya belirli politik tarz (Betz, 2002, s.198; Moffitt ve Torney, 2014) ve iletişim teknikleri (Jagers ve Walgrave, 2007) anlamına gelmektedir. Üzerine çokça tartışılan popülizm Laclau'ya (2005) göre "siyasal inşa etmenin bir yoludur" (s. xi). Başka bir ifade ile popülizm, siyasal kutuplaşmayı inşa eden bir siyaset şeklidir (Akça, 2018, s.50). Popülizm toplumun iki homojen ve zıt gruba bölündüğü iddiasındadır; "saf halk" ve "yozlaşmış elitler" ve siyasetin halkın genel istekleri ile şekillenmesi gerektiğini söyler (Mudde, 2010, s.1175). Popülizm doğal olarak elitizm ve çoğulculuğun karşısındadır. Elitizmin aksine popülizme göre halk ahlaken daha üstündür (Golder, 2016, s. 479). Toplum elitler ve halk olarak iki kampa ayrıldığından, toplumun içinde başka gruplar olduğu göz ardı edilir (Taggart, 2000, s.92). Halkı yekpare ele alan popülistler tüm farklı birey gruplarını dışlamaktadır. Tam olarak hangi grupların dışlandığı harekete göre değişkenlik gösterse de Canovan bu dışlamada hedefin genellikle seçkinler, göçmenler ve etnik azınlıklar olduğunu belirtmektedir (Canovan, 1999, s.5). Popülizmin "homojen halk" motosu çoğulculuğun toplumda farklı grupların olduğu ve bunların da farklı farklı çıkarları olacağı kabulü ile çelişmektedir (Spruyt ve Rooduijin, 2021, s. 4).

Genel olarak ifade etmek gerekirse popülist söylemde meseleler en basite indirgenmeye çalışılır. Uzlaşma geleneği ve isteği olmadığından en basit konulara bile "siyah ya da beyaz", "evet ya da hayır" yaklaşımı ile bakılır. Seçkinler ve halk arasındaki ayrımın tabiatı ahlaki temele dayanır ve uzlaşmaya alan bırakılmaz (Halhallı, 2020, s. 465). Olası bir orta yola ancak tartışma, pazarlık, taviz ve en nihayetinde uzlaşma ile varılabileceğinden, popülist bakış açısında bu ihtimal daha baştan ortadan kalkmaktadır. Popülizm hem sol hem de sağ eğilimli partiler tarafından kullanılmaktadır. Popülist aktörler, halk için önemli olan konularda sağ kanat olmayan politika alanlarına da değinebilmektedir (Bora, 2008 s.636). Popülizm, siyasi yelpazenin hangi tarafında kullanıldığına göre de kapsayıcı veya dışlayıcı olabilmektedir (Mudde ve Kaltwasser, 2001, ss. 147- 149; Laclau, 2012). Avrupa'daki sağ popülizm dışlayıcı iken Latin Amerika'daki sol popülizm kapsayıcı bir yol izlemektedir. Latin Amerika'da popülizm yoksulları kucaklayan bir dil kullanırken Avrupa'da söylem yabancıların dışlanması (Mudde ve Kaltwasser, 2013, s. 167), diğer deyişle "öteki"yi tanımlamak üzerindedir. Bu çerçevede sol popülizm kapsayıcı, sağ popülizm dışlayıcıdır. Avrupa'da benimsenen dışlayıcı sağ popülizm dışlama kriterleri olarak kültür, din ve etnisiteyi kullanmakta ve vurgulamaktadır (Golder, 2016, s. 480). Widfeldt (2000), Avrupa'da popülist sağ partilerin karizmatik liderler tarafından yönetildiğini, sıradan insanlara hitap ettiğini ve ekonomiden çok göçmenlik de dâhil kültürle ilgili olduklarını belirtmektedir (ss. 487-488).

Milliyetçilik

Milliyetçilik temel olarak devlet ile millet arasında bir uyum özdeşlik öngörmektedir (Golder, 2016, s. 480; Kerestecioğlu, 2018, s.326). Bu özdeşleşme, iktidarın meşruiyet sorununu çözmeye kullanılmaktadır (Kerestecioğlu, 2018, s.326). Modernist bir kavram olarak milliyetçiliğin anlamına ve ortaya çıkışına dair yapılan tartışmalarda milliyetçiliğin icat edilmiş bir öğreti olduğu görüşü öne çıkmaktadır (Kedourie, 1960, s.1; Gellner, 1964, s. 168; Smith, 1994, s. 117). Bununla birlikte Smith (1994), milliyetçiliğin bir siyasi ideoloji, toplumsal hareket ve kültür biçimi olarak görülebileceğini belirtmektedir (s.118). Milliyetçilik kavramında vurgu her zaman ırkta değildir,

asıl olan birlikte örgütlenme ve grup bilincidir. Öyle ki metodolojik milliyetçilik³ ulus-devletin toplumun örgütlenmesinde gerekli ve doğal bir form olduğunu savunmaktadır (Chernilo, 2006, s. 129). Ötekini tanımlamada kullanılan bir kavram olarak millet ve milliyetçilik sıklıkla aşırı sağ partiler tarafından kullanılmaktadır. Aşırı sağ partilerin kullanımında da milliyetçiliğin farklı şekilde ele alındığı görülmektedir. Buna göre sivil milliyetçilik (*civic nationalism*) olarak adlandırılabilir milliyetçiliğe göre devlet, insan örgütlenmesinin temel birimidir ve bireyler medeni bir milletin parçası olmayı o milletin temel kültürel değerlerini ve uygulamalarını kabul ederek tercih etmekte, seçmektedirler. Millet kültürel olarak homojendir ancak etnik olarak homojen olması gerekmez (Mudde, 2000, s. 170). Çok sık rastlanmasa da sivil milliyetçilik de aşırı sağın kullandığı bir milliyetçilik türüdür. Fransa'da Marine le Pen'in partisi Ulusal Birlik'in (Rassemblement National) bu tarz bir milliyetçi söylem benimsediği söylenebilir. Diğer taraftan daha ırk temelli etnik milliyetçiliğe göre etnik millet insan örgütlenmesinin temel birimidir ve birey sadece etnik grupla tanımlanan milletin bir üyesi ise o devletin vatandaşlığını kazanabilmektedir. Millete üyelik kalıtımsaldır, adeta miras yoluyla aktarılır ve genelde bu milletin paylaştığı ortak bir din ve/ veya dil vardır (Mudde, 2000, s. 170). Etnik milliyetçilik, bireyin tercihi dışında gruba üyeliğine vurgu yaptığı için temel olarak dışlayıcıdır (Goalwin, 2017, s. 1152; Filc, 2015, s. 267; Shulman, 2002, s. 576). İki milliyetçilik türü bazı düşünürler tarafından Batılı-Doğulu (Kohn, 1955 ve 1967) ya da kültürel olarak ayrıma (Plamenatz, 1973) tâbi tutulmuş olsa da her ikisi de Doğu'da, Batı'da, Asya'da Latin Amerika'da ve Afrika'da görülebilir (Smith, 1994, s.133).

Milliyetçiliğin ırkçılığa evirilen bir formu da “yerlilik/nativism” olarak yabancı literatüre girmiştir. Yapılan literatür taramasında konunun Türkçe yazında ihmal edildiği görülmüştür. Yerlilik aslen milliyetçilik ile yabancı düşmanlığının bir kombinasyonudur. Devletlerin sadece belli yerli bir gruptan oluşması gerektiğini ve yerli olmayan unsurların homojen ulus- devleti tehdit ettiğini savunmaktadır (Mudde, 2007, s. 19). Bugün yerlilik akımı göçmenlere karşı duruşta net olarak kendini göstermektedir. Avrupalıların çoğu mevcut durumda uluslarının kabul edilebilir etnik ve kültürel çeşitliliği aştığına inanmaktadır (Vaughan, 2021, s. 544). Buna paralel olarak bugün aşırı sağın söylemlerinde belli bir millete mensup olarak doğanların çıkarlarının göçmenlere ve diğer gruplara karşı korunması temel odak noktasını oluşturmaktadır. Bu ve benzeri söylemler ile yerliliğin yabancı düşmanlığını beslediği ve ondan beslendiği görülmektedir.

Faşizm

Aşırı sağ partilerle ilişkilendirilen bir diğer kavram faşizmdir. Faşizmin bir ideoloji olup olmadığı konusunda tartışmalar bulunmaktadır. Bununla birlikte ideolojilerin insan doğasına ve tarihsel sürece ilişkin açıklamaları içerdiği ve ideal bir sosyo-politik yapı sunduğu göz önünde bulundurularak faşizmi ideoloji olarak adlandırmanın mümkün olduğu belirtilmektedir (Hekimoğlu, 2018, s.482). Mann (2004), faşizmi paramilitarizm aracılığıyla üstün ve arınmış bir ulus-devletin peşinde olma hâli olarak tanımlamaktadır ve faşizmin beş anahtar kavramını şöyle tanımlamıştır: milliyetçilik, devletçilik, üstünlük, arınmışlık ve elbette paramilitarizm (s.13). Literatürde aşırı sağ partiler ile faşist partilerin bir tutulmadığı görülmektedir. National Party ve Freedom Party'i de kapsayan analizinde Zaslove (2004), bu partilerin “yeni faşist partiler” olarak adlandırılmasını sorunlu bulduğunu belirtmektedir. Aşırı sağ partilerin milliyetçiliğini “otantik sivil toplum” kavramı ile ele almakta ve bunun anlamının kendini çok kültürlü bir toplum inşasından,

³ Toplamları ulus-devlet ile eş tutan ve göç hareketlerini istisnai ve anormal gören yaklaşım (bkz. Glick Schiler, 2007), güncel göç çalışmalarında oldukça sık rastlanmaktadır (Iosifides, 2019, s.123).

göçmenlerden, Amerikan kültürü hegemonyasından ve bürokratik devletten özgürleştirmek olduğunu ifade etmektedir (ss.63-64).

Etiketleme eğilimine rağmen aşırı sağ partilerin sadece ufak bir kısmı gerçek anlamda faşisttir. Faşizm ekstremizm, popülizm ve milliyetçiliğin kombinasyonundan teşekküldür. Faşizm ile ulusal bir yeniden doğuş ve liberal demokrasinin devrimle alaşağı edilmesi ve yeni bir siyasi sistemin topyekûn tüm unsurları ile yeniden kurulması amaçlanmaktadır (Golder, 2016, s. 482). Topyekûn değişiklik yapma, düzeni yeniden kurma söylemi ile faşizm aşırı sağ besleyen diğer özellik ve ideolojilerden ayrılmaktadır. Ortada mevcut sisteme karşı bir duruş vardır; yıkıp yeniden yapma isteği söz konusudur (Saraçoğlu, 2017, s. 1096). Bu sebeple faşizmin günümüz siyasi konjonktüründe çok uzun ömürlü olması pek mümkün görünmemektedir. Faşizm 1990'larda Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'nin dağılması ve Berlin Duvarı'nın yıkılmasıyla popülist ultra milliyetçiliğin yeniden doğuşu ile canlanır gibi olduysa da siyasi ortam ve kurumların artık bu ideolojinin yaşaması için uygun olmadığı söylenmelidir.

Kendine uygun olmayan bu iklimde bir ideoloji olarak faşizm ancak koşullara uyum sağlayarak barınabilir. Liberal demokrasinin ele aldığımız Avrupa coğrafyasında hâkim kültür olduğu günümüzde, böyle koşulların varlığından bahsetmek pek mümkün değildir. Örnekleri oldukça az olsa da ekstrem sağ partiler düzeni topyekûn yıkarak yeniden kendi siyasi sistemlerini kurmayı amaçlamaktadır ve bunlar doğrudan faşist partilerdir. Radikal sağ partilerde ise sürekli olarak eskiye bir özlem vardır; tutucudurlar, siyasetleri efsanevi ve idealize edilmiş bir geçmişe dönmek üzerine şekillenmektedir (Suvın, 2017, ss. 265, 290).

Genel Olarak Almanya, Fransa, Hollanda ve Danimarka'da Göçmenlere Bakış

Almanya

Bir göç ülkesi olduğu gerçeğini ancak 2005 yılında resmen kabul eden Almanya'da nüfusun neredeyse %25'ini göçmen kökenliler oluşturmaktadır (Janjevic, 2022). Federal hükümetin resmî verilerine göre 83 milyonluk nüfusa sahip Almanya'da 22,3 milyon göçmen kökenli⁴ ve 11,8 milyon yabancı yaşamaktadır (Destatis, 2022a). Yabancı nüfusun 1,3 milyonunu Türkiye kökenliler⁵, 787 binini Suriyeliler ve 774 binini de Polonyalılar oluşturmaktadır (Destatis, 2022b). Almanya sömürge yarışına diğer Avrupa ülkelerine göre geç girdiği için göçmen kökenliler ve yabancılar genelde iş gücü anlaşmaları ile ülkeye gelmiş bulunmaktadır. Almanya'nın herhangi bir (resmî) sömürgesi bulunmadığı için II. Dünya Savaşı'nın hemen sonrasında 1950'lere kadar ülkeye gelen göçmenler temel olarak Doğu Avrupa ve ağırlıklı olarak da (eski) Demokratik Almanya Cumhuriyeti'nden (eski Doğu Almanya) gelen mültecilerden oluşuyordu (Akgündüz, 2013, s. 183; Kaya, 2016, s. 44). Bahse konu göçmenler Federal Almanya'nın (Batı Almanya) sürekli iş gücü talebi hâlindeki toparlanmaya çalışan çeşitli sektörlerine en başta gereken desteği vermiş ancak 1949- 1959 arası sanayi üretimi üç katına çıkınca daha fazla iş gücü ithal etmek bir zorunluluk hâline gelmişti (Triadafilopoulos ve Schönwalder, 2006, ss. 6- 7). Batı Almanya savaş sonrası *Wirtschaftswunder*- ekonomik mucize yaşıyordu ve 1961'de inşa edilmeye başlanan Berlin Duvarı iş gücü ihtiyacının Doğu Almanya'dan karşılanması olasılığını ortadan kaldırdı (Kaya, 2016, ss. 44- 45). Bu atmosfer içerisinde ilk iş gücü anlaşması 1955'te İtalya ile

⁴ "Göçmen kökenli" ifadesi özellikle insan hakları temelli göç literatüründe eleştirilmektedir. Bu çalışmada kullanımın sorunlu ve ayrıştırıcı yanlarının farkında olunmakla birlikte, bahse konu ülkede doğmuş ve vatandaşlık taşıyor olsa da yabancı anne ve/veya babadan olanları en net olarak bu terimin ifade ettiği düşünüldüğü için kullanılmıştır.

⁵ Almanya'da yaklaşık 3,5 milyon Türkiye kökenlinin yaşadığı tahmin edilmektedir. Yukarıda rakam hâlen Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığını koruyanları ifade etmektedir.

gerçekleşmiş, ardından İspanya, Yunanistan, Türkiye, Fas, Portekiz, Tunus ve Yugoslavya ile de ikili iş gücü anlaşmaları imzalanmıştır. Akdeniz ülkelerinde kurulan Federal Çalışma Büroları ile işçi alımına başlayan Almanya, daha çok tarım ve inşaat sektörleri için geçici işçi alımı öngörse de gelen işçilerin çoğu sanayide çalışmaya başlamıştır (Castles, 1986, s.768). İşçi alımı süreci sona erdiğinde Almanya'ya gelen 14 milyon işçinin 11 milyonu geri dönmüş ve Almanya'da yaşayan yabancı sayısı 4 milyon olmuştur (Kaya, 2016, s. 45). Bu sayı, 1973 Petrol Krizi sonrası işçi alımları durduğunda da özellikle aile birleştirmeler ile artmaya devam etmiştir. Beyaz ve mavi yaka göçü trendi günümüzde de sürmektedir. İş gücü anlaşmaları ve günümüzde yüksek vasıflı çalışan ihracına ek olarak Almanya'da 2015 sığınmacı "krizi" ile başlayan ve Rusya'nın Ukrayna'yı işgali ile devam eden ciddi bir sığınmacı hareketliliği de bulunmaktadır.

Almanya'da göçmen kökenlilere ve yabancılara karşı genel olarak hoşgörülü bir politika izlendiği söylenebilir. Özellikle 2015 sığınmacı 'krizi' esnasında Angela Merkel'in inisiyatif olarak kısa süre de olsa açık kapı politikası izlemesi, kendi partisinde bile eleştirilere yol açmışsa da (Abadan-Unat, 2017, s. 46) genel siyasete olumlu yansımış, Alman halkının zorla yerinden edilmiş kişilere karşı gösterdiği genel misafirperverlik siyasette, elbette aşırı sağ dışında, karşılığını bulmuştur. İç kamuoyunda kucak açan bir tavır sergilenirken (Kannelopoulos ve diğer., 2021, s. 724), Avrupa Birliği (AB)-Türkiye Mutabakatı (2016), New Pact on Migration and Asylum (2020) gibi AB bünyesinde yapılan ve Almanya'nın öncülük ettiği düzenlemelerle, göçü dışsallaştırmaya ilişkin hamleler devam etmektedir. Bu düzenlemelere ve kamuoyunun bir bölümünün sürekli tepkisine rağmen Almanya'nın Wilkommenskultur (Hoşgeldiniz Kültürü) düsturu ile diğer AB ülkelerine göre sınırlandırılmamış bir göç politikası izlediğini söylemek mümkündür.⁶ Hukuki statülerine göre değişecek şekilde ülke içindeki göçmenlere yönelik olarak Alman sistemi, elbette eksikleri ile göçmenleri sisteme uyumlaştırma, özellikle çalışma hayatına bir şekilde dâhil etme üzerine kurulmuştur.⁷

Alman toplumundaki ılımlı bakış açısında yabancılara sınırsız bir kabul bulunmamaktadır. Yapılan son kamuoyu araştırmasına göre halkın %67'si göçmenlerin sosyal refah devletine ek yük getirdiğine inanmakta, %66'sı Almanya'da doğan büyüyen halkla göçmenler arasında olası çatışmalardan çekinmektedir. Vasıflı göçmen işçilerle bilim insanlarının toplumda kabul oranı daha yüksekken (%71), bu oran ihtiyaç sahibi, zorunluluktan göç eden sığınmacılar söz konusu olduğunda %59'a düşmektedir (DW, 2022).

Fransa

67 milyonun üzerindeki nüfusunun içerisinde yaklaşık 9 milyon ülke dışında doğmuş göçmen kökenli barındıran Fransa'da⁸ (Trading Economics, 2022) bu kimselerin çoğunluğunu yaklaşık 6 milyona varan nüfuslarıyla Kuzey Afrikalılar ve 2,5 milyonluk topluluklarıyla Sahra Altı Afrikalılar oluşturmaktadır. Fransa'da ayrıca 200 bin ila 1 milyon arası Türkiye kökenli⁹ yaşamaktadır (WPR, 2022). Bu gruplara ek olarak hatırı sayılır bir Asya kökenli nüfustan bahsetmek mümkündür (Bleich, 2001). Göçmen kökenlilerin dağılımından da anlaşılacağı üzere Fransa'nın öncelikli göçmen kaynağı eski sömürgelerinin bulunduğu Kuzey Afrika, Sahra Altı Afrika ve Güneydoğu Asya'dır. 1960'lı yılların sonlarına kadar bu bölgelerden gelenler Fransa'ya serbestçe giriş yapabildikleri için herhangi bir iş gücü anlaşmasına konu olmadan iş gücü ihtiyacını karşıladılar.

⁶ Ayrıntılı bilgi için bkzn. Conrad and Aðalsteinsdóttir (2017); Wigger, Yendell, , and Herbert. (2022); Nanette (2016); Heins, and Unrau (2018).

⁷ Ayrıntılı bilgi için bkzn. Rietig (2016); Brücker, Jaschke, and Kosyakova. (2019).

⁸ Bu rakamın içinde Fransız vatandaşlığına geçmiş göçmen kökenliler bulunmamaktadır.

⁹ Fransa'da diğer Avrupa ülkelerinden farklı olarak nüfus sayımlarında din veya etnik köken ile ilgili bilgi toplanmasına izin verilmemektedir (Danış, 2021, s.138).

Eski sömürgelerden gelen iş gücüne ek olarak Fransa önce İtalya, daha sonra İspanya, Portekiz, Yugoslavya ve Türkiye ile iş gücü anlaşmaları yapmıştır (Castles, 1986, s. 764). Bu tablo bugün de Fransa'da göçmen kökenli nüfusun dağılımını yansıtmaktadır (INED, 2020).

Planlı göçmenlerin yanı sıra 2015 “krizi” esnasında, Almanya kadar olmasa da Fransa da diğer AB ülkelerine kıyasla hatırı sayılır bir sığınmacı topluluğuna sınırlarını açmıştır (World Bank, 2022). Eurostat verilerine göre bu dönem Avrupa ülkelerine toplam 1,2 milyon sığınma başvurusu yapılmıştır. En yüksek kabulü 148 bin 200 kişinin başvurusunu onaylayan Almanya yapmıştır. Fransa ise 26 bin başvuruyu onaylayarak AB ülkeleri içinde dördüncü en yüksek koruma statüsü veren ülke olmuştur (Eurostat, 2016). Trend takip eden yıllarda da yükselmeye devam etmiştir. Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliğinin (BMMYK) verilerine göre Fransa'daki sığınmacıların menşe ülkeleri sırasıyla Afganistan, Suriye, Sri Lanka, Rusya ve Demokratik Kongo Cumhuriyeti'dir (UNHCR, 2020). 2015 yılı Fransa için sadece göçmenlerin arttığı bir yıl olmamıştır. Fransa bu yılı radikal terör saldırıları ile boğuşarak geçirmiş, yılın başında karikatür dergisi Charlie Hebdo'ya ve Porte de Vicennes'teki Yahudi marketine yapılan saldırı gelecek saldırıların habercisi olmuştur. Aynı yılın Kasım ayında gerçekleşen Bataclan ve Stade de France saldırıları 130'dan fazla kişinin ölümü ile Fransa tarihine geçmiştir. Radikal terörist saldırılar 2012-2017 arası artarak devam etmiş ve Avrupa'da ama özellikle Fransa'da, Müslümanlara şüpheyle yaklaşılmasına ve sınır güvenliğinin sorgulanmasına neden olmuştur. Dolayısıyla Fransa o dönem ilan edilen olağanüstü hâlin de etkisi ile 2015 “krizi” esnasında ve sonrasında göçe daha güvenleştirci¹⁰ bir bakış açısıyla yaklaşmaya başlamıştır. Kamuoyu da bu yaklaşımı desteklemekte ve beklemektedir. Bunu, göç politikasını güvenleleştirme üzerine inşa eden Marine Le Pen'in cumhurbaşkanlığı seçiminde aldığı oy oranında da görmek mümkündür.

Fransa'da kamuoyunun göç ve göçmenlere karşı şüpheli bir tutum sergilediği söylenebilir. 2018 yılında yapılan geniş katılımlı bir ankette katılımcıların %53'ü “yasadışı”¹¹ göç ile mücadele edilmesi gerektiğini, %52'si göçün ekonomik yükünün Fransa'nın en önemli sorunlarından biri olduğunu belirtmiştir. Katılımcıların sadece %18'i göçün Fransa'ya ekonomik, kültürel ve insani katkısının öneminden bahsetmiştir (Statista, 2018). 2018 yılında yapılan bir başka araştırmada Fransızların %60'ı yabancıların artık ülkeye alınmasının mümkün olmadığını/alınmaması gerektiğini çünkü bunun uyum sorunlarını ve değerlerde farklılıkları beraberinde getirdiğini belirtmiştir (Cody, 2020; IFOP, 2018).

Hollanda

Avrupa'nın hoşgörü merkezlerinden biri olarak değerlendirilen Hollanda'da nüfus yoğunluğu ve dağılımı Almanya ve Fransa'dan oldukça farklıdır. Hollanda hem yüzölçümü hem de nüfu-

¹⁰ Uluslararası ilişkiler teorilerinden biri olan güvenleleştirme teorisine göre ulusal güvenlik politikası siyasetçiler ve karar vericiler tarafından amaçlı olarak şekillendirilmektedir. Güvenleleştirme teorisine göre, siyasi meseleler, güvenleştirci bir aktör tarafından tirmandılarak mesele siyasetin ötesine taşınır. Bu süreçte söylem çok önemlidir. Dolayısıyla güvenleştirci aktör gerekirse yalan söyler ya da infodemiden yararlanabilir. Güvenleleştirmeden günümüzde en çok payını alan mesele göçtür. Göç, güvenleştirci aktörler tarafından ulusal güvenliğe tehdit olarak sunulur ve burada da dil en önemli araçtır. Belgesiz olarak sınır aşan kimseleri tanımlamak için “düzensiz göçmen” yerine “yasadışı göçmen” ifadesinin kullanılması bunun en tipik örneğidir. 2015'te Suriye İç Savaşı esnasında göç etmek zorunda kalan milyonları ifade etmek için sürekli olarak konuyu insani temelden uzaklaştırıcı şekilde “kriz” ifadesinin kullanılması da buna örnek olabilir. Yine 2015 “krizi” esnasında Avrupa Komisyonu'nun Suriyeli sığınmacılardan ısrarla “sığınmacı” değil, geçicilik ve keyfilik vurgusuyla “göçmen” olarak bahsetmesinde de güvenleştirci dili takip etmek mümkündür. Her ne şekilde olursa olsun güvenleleştirme süreci ile göç günlük ve basit bir siyasi mesele değil; toplumu, ülke sınırlarını hatta egemenliği tehdit eden üst düzey bir tehdit olarak sunulmak istenmektedir. Güvenleleştirme teorisine göre aslında bir güvenlik tehdidi olarak sunulan mesele, reel politikte bir tehdit unsuru değildir. Onu güvenlik endişesi hâline getiren güvenleştirci aktörlerin söylem ve eylemleridir. (Bknz: Stritzel, 2007; Eroukhmanhoff, 2018; Taureck, 2006).

¹¹ Anketin orijinalinde “yasadışı göç” (*illegal migration*) kavramı kullanılmıştır. Kavram günümüzde hak perspektifli akademik yazında tercih edilmemektedir; bireye negatif anlam yüklemek için bu çalışmada “düzensiz göç” kavramı kullanılmıştır. Ancak burada orijinal metnin “yasadışı” ifadesini kullanması nedeniyle atıfta onun korunması tercih edilmiştir. Böylelikle anketin zaten güvenleştirci bir dil ve kabul ile çalışmaya başladığı da görülebilmektedir.

su bakımından orta ölçekli bir Avrupa ülkesi olarak değerlendirilebilir. 17,5 milyonluk nüfusun içinde göçmen kökenliler 4,3 milyon civarındadır (Statista, 2021). Nüfusun içinden ikinci büyük etnik grubu, zaman zaman birbirleriyle yer değiştirerek Fas ve Türkiye asıllılar oluşturmaktadır (Statline, 2022).

Fransa'ya benzer şekilde Hollanda'da da göçmen topluluk eski sömürgelerin ve iş gücü anlaşmalarının bir karışımından oluşmaktadır. 1945 ile 1960'ların başlarına kadar olan dönemde Hollanda'ya eski sömürgesi Endonezya, Surinam ve Antillerden öğrenciler ve işçiler kitleler hâlinde göç etmiştir. Tüm Batı Avrupa ile aynı dönemde Hollanda da iş gücü anlaşmalarına başlamış; İtalya, İspanya, Portekiz, Türkiye, Yunanistan, Fas, Yugoslavya ve Tunus ile 1960 ve 1970'lerde pek çok anlaşma imzalanmıştır (Castles, 1986, s. 765). Bugünkü nüfus dinamiklerinde sömürgelerden gelen göçün ve iş gücü anlaşmalarının etkisi açıkça görülmektedir.

Hollanda'nın göçmen alma hikâyesi kadar İslam'ın ülkeye uyumu tartışması da Fransa'ya benzemektedir. Aşağıda da bahsedilecek olan, Avrupa'nın genelinin yoğun şekilde özellikle 2012-2017 yıllarında artan bir grafikte yaşadığı radikal terörist eylemlerle Hollanda 2004 yılında Theo van Gogh'un öldürülmesi ile tanışmıştı. Bu olaydan sonra İslam ve Müslümanların Hollanda'ya uyumu gündemden hiç düşmeyen bir tartışma konusu olmuştur. Kendini sekülerizm ile tanımlayan Hollanda'da aşırı sağ Özgürlük Partisi (*Partij voor de Vrijheid-PVV*) göç ve göçmen meselesini neredeyse sadece İslam ve Müslümanlara odaklanmaktadır. Dolayısıyla aslında Hollanda kamuoyunda göç tartışması, ağırlıklı olarak İslam ve onun Hollanda'ya uyumu, Müslüman kadınlar ve onların kıyafetleri üzerinden ilerlemektedir.

Danimarka

5,8 milyon nüfuslu Danimarka'da (Statistics Denmark, 2022) göçmenler sırasıyla Polonya, Suriye, Romanya ve Türkiye kökenlidir ve nüfusun yaklaşık %4'ü Müslümanlardan oluşmaktadır (Statista, 2022a). Refah seviyesi oldukça yüksek olan ülke resmî olarak kendini tanımlarken insan hakları ve sürdürülebilir kalkınma kavramları ile acımasız Viking geçmişinin aksine artık dünyanın en barışçıl toplumlarından biri olduğunu vurgulamaktadır (Denmark.dk, 2022).

Freedom House'un demokrasi endeksi araştırma verilerine göre Danimarka 100 üzerinden 97 puanla tam özgür ülkelerdendir (Freedom House, 2021). Özgürlükler ülkesi olan Danimarka'nın sığınmacılar konusundaki tutumu mevcut imajı ile bir hayli çelişmektedir. Endekslere göre en demokratik ülkelere birisi olmasına rağmen Danimarka, günümüzde Macaristan gibi sığınmacılara yönelik dışlayıcı uygulamalar ile anılmaya başlanmıştır. Danimarka'nın göç tarihi incelendiğinde, II. Dünya Savaşı öncesine kadar Avrupa dışından göç almadığı görülmektedir. 19. yüzyıldan önce Danimarka'ya olan göçler, Almanya ve Hollanda'dan gerçekleşen tarımsal göçlerdir. XX. yüzyıl itibarıyla ise Rus pogromlarından kaçan Yahudiler Danimarka'ya sığınmıştır. II. Dünya Savaşı bitiminde ülkeye sığınan 260.000 Alman da önemli bir başka göç dalgasını oluşturmuştur (Andreassen, 2013, ss. 2-3). Ancak diğer Avrupa ülkeleri gibi Danimarka'ya da ilk ciddi göç dalgası II. Dünya Savaşı ardından talep ettiği misafir işçilerle olmuş ve ülke bu dönem en fazla Türkiye, Pakistan ve Yugoslavya'dan göç almıştır. İkinci göç dalgası 1980'li yıllarda İran, Irak, Filistin, Afganistan, Eski Yugoslavya'dan gelmiştir. Bunları takiben 1992-1996 yıllarında da Bosna Hersek'ten yoğun göç alan Danimarka'ya son olarak Arap Baharı sonrası Suriye'den zorla yerinden edilmiş gruplar gelmiştir (Bredgaard ve Lind Ravn, 2021, ss. 68-70).

Yukarıda belirtilen üçüncü dalga göçle birlikte Danimarka'ya olan sığınma taleplerinde önemli bir artış yaşanmış ve 2015 yılında ülkeye 21 bin 316 sığınma başvurusu gerçekleşmiştir (Bredgaard ve Lind Ravn, 2021, s. 70). Buna karşılık, 2016 yılından itibaren Danimarka sığınmacılara karşı izlediği kısıtlayıcı ve dışlayıcı politikalarla ülkeye yapılan sığınma başvurularını

önemli oranda azaltmıştır. 2016 yılında BMMYK'nin koyduğu kota sisteminde öngörülen sığınmacı kontenjanını da alamayacağını bildiren Danimarka, 2019 yılında Frederiksen hükümeti döneminde tekrar kotaya uygun kabul yapacağını bildirmişse de Başbakan Frederiksen seçim vaatleri içerisinde bulunan sığınma politikalarının sertleştirilmesi hedefini sürdürmeye niyetli görünmektedir. 2021 yılı ocak ayında Başbakan, sosyal uyumun tehdit altında olduğunu belirterek hedeflerinin sıfır sığınmacı olduğunu açıklamıştır (Küçük, 2021). Bahse konu politikanın etkisine küresel Covid-19 salgını da eklendiğinde Danimarka'ya 2020 yılında sadece 600 sığınma başvurusu olmuştur ve bu, ülke tarihinde son 30 yılın en düşük rakamı olarak kayıtlara geçmiştir. 2021 yılında sığınma başvurusunun 2 bin 100'e yükseldiği görülmektedir (Statista, 2022b).

Danimarka'nın dışlayıcı göçmen karşıtı duruşunu Müslümanlara yönelik tutumlarından anlamak mümkündür. Zaman zaman homofobik ve cinsiyetçi imalarla Müslümanların Danimarka değerlerinden yoksun olduğu ve Danimarka'ya entegre olamayacakları kamuoyunda yüksek sesle dile getirilmektedir (Yılmaz, 2015, s. 2). Danimarka'da göçe bir güvenlik sorunu olarak yaklaşımın genelde 11 Eylül Saldırıları ve Karikatür Krizi ile başladığı değerlendirilse de Danimarka'da başta Türkler olmak üzere Müslüman göçmenlerin aile birleşimi yoluyla eşlerini getirmeleri, Müslüman kadın göçmenlerin örtünme pratikleri dolayısıyla İslam'ın daha da görünür olması ve özellikle yine Müslüman göçmenlerin Danimarka kültürüne ve en nihayetinde Danimarka'ya uyum sağlayamamaları 1970'lerden itibaren sıklıkla eleştirilmekteydi (Abadan-Unat, 2017, s. 359). 1997 yılında Morgenavisen Jyllands-Posten gazetesinde yayınlanan anket sonuçlarına göre Danimarkalıların %48'i ülkede yaşayan Müslümanları "Danimarka dinine ve kültürüne" tehdit olarak görmektedir (Özmen, 2017, s. 109). 11 Eylül Saldırıları ve Karikatür Krizi'nin ardından Danimarka'nın Müslümanlara olan ayrımcı tutumu daha da derinleşmiştir. Bu atmosferde ırkçı saldırıların arttığı görülmektedir. 2005 yılında 81 kişi ırkçı saldırıya uğramışken 2006 yılının ilk çeyreğinde bu sayı 39 kişidir ve dönem bazında %125 artış gerçekleşmiştir (Danimarka Haber Gazetesi, 2006, s. 8). 2020 yılında Danimarka'da işlenen nefret suçları kayıtlarına göre 635 nefret suçunun 360'ı ırkçılık ve yabancı düşmanlığı motivasyonu ile işlenmiştir, 79'u anti-semitist, 87'si ise Müslüman karşıtı nitelik taşımaktadır (Osce Odihr Hate Crime Reporting, 2020).

Danimarka'da toplumun bir parçası olarak özümşenen ya da özümşendiğini düşünülen demokrasi, insan hakları ve toplumsal cinsiyet eşitliği gibi evrensel değerler hem toplumun genelinde hem de siyaset sahnesinde Batılı olmayan toplumların çatıştığı ve ulaşamayacağı yüksek idealler olarak değerlendirilmektedir (Yılmaz, 2015, s. 2). Bu varsayımın yansımaları, yasamanın getto tanımında da görülebilir. Danimarka kanunlarına göre bir yerin getto olarak değerlendirilebilmesi için bölgenin %50'sinden fazlasının "Batılı olmayan" bir topluluktan oluşması, bahse konu topluluğun eğitim seviyesinin ortalamasının altında, suç oranının yüksek ve istihdam ve brüt gelirin ise düşük olması gerekmektedir (Chu ve Sweeney, 2021). "Onarılamaz kentsel felaket" olarak görülen bu bölgelerin yeniden inşası başka bir deyişle "soylulaştırılması" (*gentrification*) gündemdedir (O'Sullivan, 2020). %70'i sığınmacılardan oluşan bu gettolarda yaşayanları "paralel toplum" olarak ilan eden Danimarka'nın "2030'da sıfır getto" (*Et Danmark uden parallelsamfund-ingen ghettoer i 2030*) projesi bulunmaktadır (Koçak, 2022). Ayrıca gettolara özel ağır düzenlemeler de bulunmaktadır. Örneğin, gettoda yaşayan okul öncesi çocukların devlet anaokullarında haftada 25 saat geçirmesi zorunludur. Eğer buna uyulmazsa aileye verilen sosyal yardımlar kesilmektedir (O'Sullivan, 2020).

Danimarka, 1998'de yürürlüğe giren Entegrasyon Kanunu ile entegrasyona yönelik uygulamalar başlatan ilk Avrupa ülkelerinden biridir (Koçak, 2022). 2008'den itibaren de entegrasyon politikaları Göç, Mülteci ve Entegrasyon Bakanlığı tarafından organize edilmektedir (Koçak ve

Gündüz, 2016, s. 77). Danimarka'da entegrasyon kanunları her geçen yıl göçmenler için biraz daha zorlayıcı bir hâl almaktadır. Örneğin, 2003'te yürürlüğe giren ve hâlen geçerli olan düzenlemeye göre 24 yaş kuralı ile aile birleşimlerine yönelik özellikle göçmen kökenlileri hedef alan kısıtlayıcı bir uygulama bulunmaktadır. Buna göre bir Danimarka vatandaşının Avrupalı olmayan biriyle evlenebilmesi için iki tarafın da 24 yaşını doldurmuş olması gerekmektedir (Koçak, 2022). Yakın zamanda yapılan bir kamuoyu yoklamasında Danimarka halkının entegrasyona yönelik düşünceleri ve göçmenlere dair yanlış bilinen doğrular tespit edilmek istenmiş, Danimarka hükümetinin göçmen karşıtı sert politikalarının halka da yansımaları ve sağ partilerin seçmenleri dışındaki bireylerde de göçmenlere yönelik olumsuz algının yükseldiği görülmüştür. Ankete katılanların %74'ü göçmenlerin entegrasyonuna ilişkin sözde ilerleme verilerinin gerçeği yansıtmadığını, göçmen kökenlilerin Danimarka toplumuna adapte olamadığını düşünmektedir. Göçmen kökenli genç erkekler arasında suç oranları düşme eğiliminde olsa da ankete katılanlar arttığını düşünmektedir. Yine aynı anket sonuçlarına göre, Batılı olmayan göçmenlerin sayısı gerçekte olduğundan çok daha fazla tahayyül edilmektedir (Brygger ve diğer., 2021). Avrupa Komisyonu'na göre entegrasyona yönelik farkındalığı en yüksek Avrupa ülkesi olarak değerlendirilen Danimarka, bahse konu anket verilerine göre aslında tam tersi bir portre çizmektedir (Bendixen, 2021).

Aşırı Sağ Partilerin Göç ve Göçmenlere İlişkin Siyaseti Almanya- *Alternative für Deutschland*

2013'te kurulan popülist Alternative für Deutschland (AfD), temel çıkış noktası olarak Avrupa Birliği şüphecililiği ve Euro bölgesi eleştirisini kullanmaktaydı (Abadan-Unat, 2017, s. 44). Bulunduğu siyasi konum partiyi doğal olarak göçmen ve İslam karşıtı bir pozisyona koyduysa da buna ilişkin söylemlerinin özellikle 2015'ten sonra güçlendiğini ve belirgin hâle geldiğini tespit etmek önemlidir. Göçmen meselesine verilen özel önem AfD'ye özellikle Almanya'nın doğusunda belirgin bir destek sağladı. Diğer taraftan AfD'nin daha ilk seçimlerinde, 2013'te, %4,7 oy oranını yakaladığını, Bundestag'a girmesine ramak kaldığını belirtmek gerekir (Ünal Eriş ve Öner, 2021, s.173). Almanya gibi Nasyonal Sosyalist geçmişin hayaletleri ile hâlâ hesaplaşan bir ülke için kendini aşırı sağda konumlandıran, liderleri ve milletvekilleri zaman zaman o geçmişe öykünen mesajlar veren bir partinin daha ilk seçimde bu oranda destek bulması Alman kamuoyunda endişeli tartışmaları beraberinde getirdi.

AfD'nin ülke genelinde çok büyük bir başarı kaydettiğinden bahsedilemese de Almanya'nın doğusundaki desteği kemikleşmiş görülmektedir. Doğu eyaletlerinin çoğunda birinci olan AfD, Alman siyasetindeki Doğu- Batı ayrımını da ortaya çıkartmaktadır (Bennhold, 2019). Genel seçimlerde 2017'de %12'nin biraz üzerinde oy alan parti, 2021'de %10,3 civarına gerilemiştir (Connolly, 2021). Parti bunu bir yenilgi olarak değerlendirmemiş, %10'nun üstünde her sonucun iyi olduğu değerlendirmesi yapılmıştır. AfD'nin arkasındaki destek eyalet bazındaki seçim sonuçlarına bakıldığında daha net anlaşılmaktadır. Buna göre doğu eyaletleri olan Brandenburg (%23,5-2019), Sachsen-Anhalt (%20,8-2021), Sachsen (%27,5-2019) ve Thüringen'de (%23,4-2019) parti ciddi bir oy oranına sahiptir (Brandt, 2022).

Avrupa popülizminin dışlayıcılığı AfD'nin göç meselesindeki tutumunda oldukça net gözlemlenmektedir. AfD'nin dışlama kriterleri arasında kültürün, dinin ve etnisitenin yer aldığı görülmektedir. Kuruluşundan bu yana *Patriotische Europäer Gegen die Islamisierung des Abendlandes* (PEGIDA- Batı Ülkelerinin İslamlaştırılmasına karşı Yurtsever Avrupalılar) ile özdeşleştirilen AfD bu bağlantıyı resmî olarak ısrarla reddetse de (Ünal Eriş ve Öner, 2021, s. 173) Frauke Petry'nin 2015'te parti lideri olarak seçilmesi hem aşırı sağa hem de PEGIDA'ya açıkça yaklaşmasının göstergesi olarak değerlendirilmektedir. Petry'den bağımsız olarak parti zaten başlangıçtan beri

göçü suçla bağlantılandırmış, daha sıkı sınır kontrolleri ve suçluların ivedilikle sınır dışı edilmesi üzerinde ısrarla durdukları konular olmuştur. Ancak Petry sonrası söylem daha da sertleşmiş, sınır geçen “yasadışı” göçmenlerin ateşli silahlarla durdurulması önerisine kadar varmıştır (Grabow, 2016, s. 177). Eylül 2017’de partinin liderliğini alan Alexander Gauland ve Alice Weidel de vites büyütürken Petry ile netleşen parti çizgisini korumuşlardır. Gauland Almanya’yı yabancıların istilasından kurtarma sözü verirken İslam’ın Alman toplumuna yabancılığının altını çizmekte, Weidel ise göçün, özellikle de Müslümanların, Almanya için bir sosyal ve kültürel tehdit olduğunu sıklıkla vurgulamaktadır (Ünal Eriş ve Öner, 2021, s. 173). Bu anlamda sağcı popülist bir parti olan AfD, göçmenlere yönelik olumsuz temsilleri sürdürmekte ve olumsuz temsillerin yeniden üretimini parti iletişimde ve programında sağlamaktadır (Kaçar-Aşçı, 2021, s. 224).

Parti iktidar olması durumunda; Almanya’daki camilerin ülke dışından fonlanması, çarşaf giyilmesini ve ezanı yasaklayacağını belirtmektedir. Yine bu çerçevede camilerde görevli imamların sıkı bir güvenlik kontrolünden geçirilmesi de partinin göçmen kökenlilere ilişkin politikalarının arasında yer almaktadır. Parti içinde, tartışmalı da olsa, entegre olmuş Müslümanlar “ılımlı” Müslüman olarak değerlendirilmekte ancak bu kimselerin toplumdaki yeri, çok kültürlülük (yine de) istenmeyen bir kavram olduğundan sıklıkla olumsuz anlamda politika konusu yapılmaktadır (BBC, 2020). Milliyetçiliğin ırkçılığa evirilen boyutu olan yerlilğe göre de asıl kültürün kültürlenmeye karşı korunması gerekmektedir. Bu bağlamda AfD için de çok kültürlülük, Alman ulusunun bir kültürel varlık olarak devamına karşı en büyük tehdit olarak değerlendirilmektedir (Ünal Eriş ve Öner, 2021, s. 175). AfD’nin benimsediği ve göçmen kökenlilerin ve göçmenlerin uyum sağlamasını istediği Leitkultur kavramı Almancayı ve Alman kültürel geleneklerini barındırmakta ve bunların Alman kimliği ile özdeş olduğunu ileri sürmektedir (Gedmin, 2019). Aynı kavram *Christlich Demokratische Union Deutschlands* (CDU- Hristiyan Demokrat Parti) tarafından çok uzun yıllardır kullanılmakta ve Hristiyanlık, aydınlanma felsefesi ve hümanizmde kökleşmiş değerlerle tanımlanmaktadır (Abadan- Unat, 2017, s. 105). CDU’dan AfD’ye makbul göçmen ve vatandaşlığa kabulün olasılıkları değişmemiş, söylev daha dışlayıcı, güvenleştirici bir hâl almış görünmektedir.

Fransa- *Rassemblement National*

Fransa’da 2022 seçimlerinin kazananı olmasa da parlayan yıldızı *Rassemblement National* (RN- National Rally- Ulusal Birlik), 1972 yılında François Duprat ve François Brigneau tarafından *Front National* (National Front- Ulusal Cephe) olarak kurulmuş ve şimdiki partinin genel başkanı Marine Le Pen’in babası Jean- Marie Le Pen zamanında Fransız siyasetinde yükselişe geçmiş aşırı sağ ve milliyetçi bir partidir. Baba Le Pen 2011 yılında parti başkanlığını kızına devretmiştir (Ray, 2022). Partinin ismi 2018’de *Rassemblement National* (RN) olarak değişmiştir.

Kurulduğundan beri parti çok net bir göçmen karşıtı söylem ortaya koymaktadır. Kullanılan siyasi dil sıklıkla yabancı düşmanlığı ve anti-semitizme de evrilmektedir. Tüm bu uç gündemler içerisinde İslam ve yabancılar meselesi RN’nin en temel politika konularını oluşturmaktadır. 2015’ten beri Fransa’da yaşanan radikal İslamcı terör eylemleri, güvenliği ve Müslüman göçmenlerin “uyumsuzluğunu” Fransız seçimlerinin temel meselesi hâline getirmiş ve Fransa iç politikasını doğrudan etkilemiştir. Bu rüzgârı arkasına alan Marine Le Pen parti programına uç İslamcı görüşleri olan kişilerin Fransız vatandaşlığından çıkarılmasını, Fransız anayasal değerleri ile çelişen camiler ve Müslüman derneklerinin kapatılmasını, tüm kamusal alanlarda ve okul gezilerinde başörtüsünün topyekûn yasaklanmasını almıştır (Reuters, 2022). Özellikle Müslümanları hedef alan bu söylemlerin yanı sıra genel olarak göç meselesi de parti programında ileri derecede güvenleştirici ve ayrıştırıcı bir dil ile ele alınmaktadır. Buna göre sadece Fransız

vatandaşları sosyal refah devleti yardımlarından yararlanabilirler; parti programına göre barınma ve istihdam yardımlarından sadece Fransız vatandaşları yararlandırılacaktır. Göçmenlerin aile birleştirmesi opsiyonu durdurulacak, bir seneden uzun süredir işsiz olan göçmenlerin ikamet izinleri iptal edilecek, belgesiz göçmenler ve suça karışan yabancılar ivedilikle sınır dışı edilecektir. İngiltere'nin Ruanda'da uygulamak istediğine benzer şekilde Marine Le Pen'in partisi de sığınma başvurularının Fransa dışında değerlendirilmesini parti programına almıştır (Reuters, 2022). İngiltere'nin sığınmacıları Ruanda'ya gönderme girişiminin Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nden döndüğü değerlendirildiğinde *Rassemblement National*'ın parti programının Avrupa'nın üzerine inşa edildiği demokrasi, hukukun üstünlüğü ve insan hakları değerleri ile çeliştiği açıkça görülmektedir.

Le Pen'in güvenikleştirici söylemi Fransız kamuoyunda karşılık bulmuştur. Cumhurbaşkanlığı seçimi boyunca özellikle göç ve Müslümanlar üzerine tartışmayı ve kamuoyunun ilgisini Le Pen'in yönlendirdiği söylenebilir (Pascual, 2022). Özellikle göçmenlerin sosyal refah devletini sömürdüğü argümanı Emmanuel Macron'u zor durumda bırakmış ve kendisini ve politikasını sürekli Le Pen'e karşı açıklamak zorunda kalmıştır. Cumhurbaşkanlığı seçimine yön veren Le Pen ve partisinin 2022 seçim propagandasının göç üzerine anekdotlarını hatırlamakta fayda bulunmaktadır. Buna göre; aile birleşimi, toprak hakları, oturma izni, sosyal yardım, barınma ve istihdama erişim gibi konularda göç politikası kesinlikle sıkılaştırılacaktır. Schengen Anlaşması yeniden müzakere edilecek ve sınır gözetimi güçlendirilecektir. Yabancılar ve göçmen öğrenciler için bir asimilasyon politikası hayata geçirilecek, yabancı öğretmenler tarafından sağlandığı için menşe dil ve kültür öğrenimi kaldırılacaktır. Okul gezilerinde refakatçilerin başörtüsü takması yasaklanacak Fransa topraklarında İslamcı ideoloji ve tüm ağırları ortadan kaldırılacaktır (Boubtane, 2022). Le Pen'e göre göçmenler, elbette özellikle Müslümanlar, Fransa'nın seküler değerlerine uyum sağlayamamaktadırlar. Göçmenler Fransa'ya kendi değerlerini dayatmaya çalışmakta, bu da Fransız kimliğini temelden sarsmaktadır. Bu ayrıştırıcı dil Fransız kamuoyunda karşılık bulmuş olacak ki 2022 yılı Nisan ayında yapılan Cumhurbaşkanlığı seçimlerinde Le Pen %41,45 oy oranına ulaşmıştır (France24, 2022). Bu oy oranı aşırı sağ söylemin ve politikaların Fransız toplumunda desteklendiğini, göçmenler ve İslam 'meselesinin' toplumun gerilim noktalarından biri olduğunu açıkça göstermektedir.

Aşırı sağ siyasetin temel ideolojilerinin ve özelliklerinin incelendiği bölümde RN'nin sivil milliyetçilik söylemlerini benimsediği belirtilmişti. Bonjour ve Block (2016) sivil milliyetçiliğin temel olarak dışlayıcılığının referans noktasının, Fransa için Müslümanlık olduğunu belirtmektedir. Fransa'da bu bağlamda göçmen kökenli vatandaşların aidiyetlerinin sorgulandığını, bu konuya ilişkin Müslüman bir Fransız vatandaşının "beyaz" bir Fransız kadın ile evlenmesinin haberlerde "Fransız bir kadınla evli bir Müslüman" olarak verilmesi göstermektedir (s. 779).

Hollanda- *Partij voor de Vrijheid*

2006 yılında Avrupa siyaset sahnesinin belki de en tartışmalı figürü Geert Wilders tarafından kurulan *Partij voor de Vrijheid* (PVV- Freedom Party- Özgürlük Partisi) girdiği ilk seçimde 9 sandalye kazanmayı başararak bir anda Hollanda siyasetinin aktörlerinden biri hâline gelmiştir (Otjes, 2017). Partinin aşırı sağ, ayrıştırıcı ve özellikle Müslümanları hedef alan söylemi Hollanda kamuoyunda aşırı destek bulmasa da istikrarlı bir kitleye hitap etmeyi sürdürmektedir.

PVV çok açıktan ve sert biçimde Müslümanları hedef almasına rağmen, göçmen topluluklarında tek odak noktasının Müslümanlar olmadığını söylemek gerekir. 2010 yılında Parti "Reporting Centre on Central and East Europeans" başlıklı bir web sitesi açmış ve buradan Hollanda'daki mevcut işsizliğin ve suç oranının sorumlusu olarak Polonyalılar, Bulgarlar ve Romanyalılar

gösterilmiştir. İnternet sitesinde açıkça Doğu ve Orta Avrupalılar hedef gösterilirken halktan da konuya ilişkin deneyimlerini paylaşmaları istenmiştir (DutchNews. nl, 2012; Kaya, 2020, s. 146). Her ne kadar Orta ve Doğu Avrupalılar dikkat dağıtsa da Geert Wilders'a göre Hollanda'nın en büyük sorunu İslamlaşmadır. Bu durum varoluşsal bir tehdit yaratmaktadır, Hollandalı kimliği, değerleri ve özgürlüğü, Hollandalıları Hollandalı yapan her şey temelinden sarsılmaktadır. Wilders'a göre İslam'ın ılımlı bir versiyonu bulunmamaktadır, İslam bir yaşam tarzıdır ve dolayısıyla İslam Avrupa'nın üzerine inşa edildiği kilise-devlet ayırımına tamamen aykırı bir dindir (Damhuis, 2019). Zaman zaman Wilders İslam'ı Nasyonal Sosyalizme benzer nihilist, anti-semitik vahşi bir dinî ideoloji olarak tanımlarken izleyen yıllarda bazen söylemini bir nebze yumuşatmış ve ibresini siyasal İslam'a döndürmüştür. Partinin ve Wilders'ın söylemi zaman zaman bu çizgide gidip gelmektedir. Söylemin sertliğinden bağımsız Wilders'a göre İslam Hollanda'nın en büyük sorunudur (Otjes, 2017).

Wilders'ın hedefine İslam'ı koymasında kamuoyunda tanınmasına yol açan olay önemlidir. 2004 yılında Wilders o zamanki partisinden kendi yolunu çizmek için ayrıldıktan iki ay sonra Kasım 2004'te Hollandalı yönetmen Theo van Gogh Fas asıllı bir Hollandalı olan Mohammed Bouyeri tarafından "Teslimiyet" isimli filmdeki Müslüman kadın temsili dolayısıyla öldürülmüştür. Olay Müslümanların Hollanda toplumuna uyumu tartışmalarını alevlendirmiş, bu arada Wilders'ın da Bouyeri'nin öldürülecekler listesinde olduğu ortaya çıkmıştır (Damhuis, 2019). İslam ve entegrasyon tartışmalarının hararetiyle olay hiç şüphesiz Wilders'ın kamuoyundaki görünürlüğüne ve popülaritesini arttırmıştır.

PVV'ye göre kitlesel göç bir felakettir; eğitim ve ekonomideki çöküşün ve sokaklarda mevcut güvenlik endişelerinin sebebidir. PVV'nin deyimi ile İslamlaşma her yerdedir, Hollanda ve Avrupa kültürünü tehdit etmekte, kadınları, Yahudileri ve eşcinselleri etkilemektedir. Diğer taraftan Müslümanlar sosyal refah devletini sömürmekten başka amaç taşımamaktadırlar (Van der Valk, 2020, ss. 347-395). PVV ve Wilders İslam'ı hoşgörüsüz, cinsiyetçi ve homofobik bir din olarak tanımlamakla aynı zamanda Hollandalılığı da bütün bunları aşmış bir üst ve üstün kimlik olarak konumlandırmaktadır. Benzer referanslar Danimarka sağında da görülmektedir. Özellikle göçmenleri sıklıkla homofobik olarak nitelendirmesi, İslamofobi'yi eşcinsel haklarını korumak için kullanması ile PVV'nin Avrupa'daki homoseksüelliğe açıktan karşı çıkan diğer aşırı sağ partilerden ayrıldığını söylemek gerekir.

PVV'nin aşırı sağın popülizm ve yerlilik özelliklerini yansıttığını söylemek mümkündür. İslam'a yönelik dışlayıcı tutumu ve beraberinde İslam'ın Hollanda'ya karşı tehdit oluşuna dair söylemleri bu savı doğrulamaktadır. Avrupa kültürüne, değerlerine uygun görülmeyen İslami ilkeler ve hayat tarzı, göçün dışsallaştırılmasında ve güvenikleştirilmesinde mütemediyen kullanılmaktadır. Danimarka'da da görüldüğü üzere çeşitliliğe saygı ve hoşgörü değerlerini en çok sahiplenen ve entegrasyona yönelik farkındalıkları yüksek bilinen ülkelerin, bunu üst kimlik yaratımında kullandığı ve özellikle Müslüman göçmenleri İslami değerlere affettikleri cinsiyetçi söylemlerle ötekileştirdikleri görülmektedir.

Danimarka- Dansk Folkeparti

Danimarka'da popülist siyaset üzerine yapılan araştırmalar, genellikle Fremskridtspartiet (FrP- Progress Party-İlerleme Partisi) kökenli Dansk Folkeparti'yi (DF- Danish People's Party-Danimarka Halk Partisi) inceleyerek başlamaktadır. DF üyeleri yabancı grupları ötekileştirmeleri ve anti-elitizm yaklaşımları göstergeleri nedeniyle popülist olarak sınıflandırılmaktadır (Bächler ve Hopmann, 2017, s. 31). 1995 yılında FrP'den ayrılan bir grubun kurduğu DF'nin lideri Kjærsgaard parti için önemli bir aktördür. Özellikle partinin ilk birkaç yılı onun fotoğrafı olma-

dan reklam yapılmamıştır. Parti ulusal seçimlere ilk kez 1998 yılında katılmış ve %7,6 oy oranıyla sağ siyasi kanadın ana partisi hâline gelmiş, 2001 yılındaki seçimlerde ise %12 oy oranı ile parlamentodaki üçüncü büyük parti olmuştur (Kosiara-Pedersen, 2019, ss. 68- 70). 2009 yılında da DF'nin adayı, Avrupa Parlamentosu üyesi seçilmiştir (Özmen, 2017, s. 109).

DF kuruluşundan itibaren Avrupa'daki diğer benzerleri gibi siyasetinin büyük bir bölümünü göçmen karşıtlığı üzerine kurarak ilerlemiştir (Usta, 2019). Parlamentaoya girişinden itibaren DF, göç ve entegrasyon, suçta daha sert cezalar, yaşlılara daha çok bakım, Danimarka tarihinin ve kültürünün tanıtılması gibi konularda hükümetten çeşitli tavizler almayı başarmıştır (Kosiara-Pedersen, 2019, s. 71). DF'nin göç politikalarındaki etkisini, 2010 yılında göçmenler ve entegrasyon ile ilgili uygulamalarda değişim için hükümet ile anlaşmaya varmasında da görmek mümkündür (Koçak ve Gündüz, 2016, s. 77). Bu anlaşmaya göre uzun süre oturma izni verilen göçmenlerin entegrasyonuna yönelik yeni uygulamalar getirilmiştir. Bu uygulamalar, bir yıl toplumsal etkinliklerde yer almayı, yüksek dil yeterliliğini, oturma iznine başvurudan sonra 3 yıl yardıma muhtaç olmamayı kapsamaktadır (Bertozzi'den aktaran Koçak ve Gündüz, 2016, s.78).

2019 yılına kadar Danimarka Halk Partisi'nin sürekli yükselen oy oranlarının temelinde "sağcı sosyal demokrat/refah milliyetçisi" bir söylem tutturmuş olması etkilidir (Usta, 2019). DF, göç ve göçmenliği, düşük kaliteli refah yardımları, yüksek suç ve işsizlik oranları ile ilişkilendirmektedir (Jupskas, 2015, s. 30). Ayrıca, bu bağlantı ile sol popülist söylemleri de parti programına eklemiştir (Usta, 2019). 2019 yılına gelindiğinde artık sağ ve özellikle ortanın solu partilerin göçmen karşıtlığı konusunda birbirlerine yaklaştıkları görülmektedir (Bächler ve Hopmann, 2017, s. 33; Pérez, 2019, s. 3). Bu nedenle de Danimarka Halk Partisi ve diğer aşırı sağcı partilerin göçmen karşıtı söylemleri, sosyal demokratların geleneksel seçmen tabanını etkileyememiş, bu seçmen grubundan oy devşirmeleri mümkün olmamıştır (Usta, 2019; BBC, 2019; Franklin, 2022). Diğer deyişle, Danimarka'daki sosyal demokratların da göçmen karşıtı söylem benimsemesi; belki Fransa'da yaşananın aksine, Danimarka'da aşırı sağın soldan oy almasını engellemiştir. 2015 yılında %21,1 oy oranı olan DF, 2019 seçimlerinde %8,7 oy ile oy kaybı yaşamıştır (Statista, 2019).

Danimarka Halk Partisi, Danimarka halkını ahlaken üstün tutuşu, seçkinlere karşı duruşu ve dışlayıcı özellikleriyle tipik bir aşırı sağ popülist partidir. Göçmenlerin, özellikle yine Müslümanların, Danimarkalılık değerlerine uyum sağlayamayacağı ve Danimarka halkına tehdit oluşturacağı görüşünü benimsemesi, yerlilik özelliğini taşıdığını da göstermektedir. Yabancı düşmanlığı ve yerlilik söylemlerine dayanan siyaseti, Danimarka toplumunda karşılık gördüğü için diğer partilere de sirayet etmiştir. Bu görüşleri en sert kimin savunacağı yarışının başlamış olması toplumda tansiyonu yükseltmeye devam edecektir.

Sonuc

Çalışmada Almanya, Fransa, Hollanda ve Danimarka'nın göçe olan tutumlarının incelenmesi doğrultusunda bu ülkelerin göç ülkesi olduğu ancak buna karşılık yine de artan göçmen nüfusa yönelik olumsuz yönelimlerin yükseliş ivmesinde olduğu tespit edilmiştir. Araştırma kapsamında incelenen aşırı sağ partilerden hareketle göçmen karşıtı siyasi akımın genel olarak göçmenlerin "ev sahibi" kültüre olan bozucu etkileri üzerine odaklandığı söylenebilir. Birbirlerinden belli noktalarda farklılaşsalar da inceleme konusu olan aşırı sağ partilerin bir diğer ortak odak noktası İslam ve Avrupa toplumuna uyumsuzluğudur. Göçün güvenleleştirilmesi kapsamında yaygınlaşan bu düşüncenin toplumda karşılığının olduğu, incelenen ülkelerdeki aşırı sağ partilerin yükselişinden ve bu partilerin göçmen karşıtı söylemlerinin sağ kanattan olmayan partilerin dahi politikalarına etki etmiş olmasından anlaşılmaktadır.

Avrupa'nın ihtiyacı dâhilinde başlayan iş gücü anlaşmaları ile gelen işçiler, gittikleri ülkelerde kalıcı olarak yaşam kurmuş ve konu o zamandan günümüze çeşitli sosyal ve siyasi tartışma alanları için temel oluşturmuştur. Bu çalışmada da incelendiği üzere her ülkenin göçe ve göçmene yaklaşımında farklılıklar ve benzerlikler bulunmaktadır. Almanya iş gücü anlaşmaları ile ülkesine davet ettiği göçmenlere geçicilik kabulü ile yaklaşmış ne uyuma ne çocukların eğitimine ilişkin herhangi bir politika üretmemiş ancak 2005 yılı itibariyle bir göç ülkesi olduğunu kabul etmiş ve daha kapsayıcı göçmen politikaları izlemeye başlamıştır. Diğer taraftan, 2015 sığınmacı "krizinde" Angela Merkel'in, kısa süre de olsa, izlediği hoşgörü politikası halka ve siyasete de yansımış, halk da büyük oranda göçmenlere karşı hoşgörülü bir yaklaşım benimsemiştir. Bununla birlikte aşırı sağ partilerin özellikle AfD'nin ötekileştirme ve yabancı karşıtlığı üzerine inşa ettiği popülist politikalar toplumun bir kısmında göçmen karşıtlığını beslemektedir. AfD'nin varlığı, Nasyonel Sosyalist geçmişin mirası ile barışma olarak değerlendirilebilir. Zaman zaman Nazi geçmişine öykünen mesajları, 2000-2007 yılları arasında NSU tarafından işlenen ırkçı cinayetlerin aydınlatılmamasını ve en başta konuya ilişkin bilgi ve belgelere 2134 yılına kadar getirilen erişim yasağını hep bu paralelde değerlendirmek mümkündür. Bahse konu erişim yasağı yeni alınan bir kararla 30 yıla düşürülmüştür.

Çalışmanın bir diğer inceleme alanı olan Fransa, iş gücü ihtiyacını öncelikle sömürgelerinin bulunduğu Kuzey Afrika, Sahra Altı Afrika ve Güneydoğu Asya'dan karşılamış ve ardından Akdeniz ülkeleriyle de iş gücü anlaşmaları yapmıştır. 2015 yılında yaşanan terör saldırıları ile Fransa, göçe daha güvenlikçi yaklaşıma başlamış ve bu tutum halkta da karşılığını bulmuştur. Kurulduğu dönemden itibaren RN'nın göçmen karşıtı duruşu yabancı düşmanlığı ve antisemitist ifadelerle siyasi diline yansımaktadır. RN'nın sivil milliyetçi söylemlerinde Müslümanlar hedef hâlinindedir ve Danimarka'da, Hollanda'da olduğu gibi Müslümanların uyumsuzluğu önemli bir meseledir. Uyum sağlayamayan Müslümanlar, Almanya'da da olduğu üzere asıl kültüre tehlike olarak görülmektedir. RN'nın göçmen karşıtlığı söylemleriyle yürüttüğü siyaseti seçimde de karşılık bulmuş ve Le Pen 2022 seçimlerinde oyunu %41,45'e çıkartmıştır.

Hollanda'da da göçmen nüfus Fransa'ya benzer şekilde sömürgelerin ve iş gücü anlaşmalarının karışımından oluşmaktadır. Fransa ve Danimarka'da olduğu üzere Hollanda'da da İslam'ın ülkeye uyumu göç tartışmalarının odak noktasındadır ve aşırı sağ parti PVV'nin hedefinde Müslümanlar bulunmaktadır. Bununla birlikte partinin Doğu ve Orta Avrupalılar için de ayrımcı tutumu olduğu bilinmektedir. PVV, aynı Danimarka'da olduğu gibi, İslam'ı Hollandalı kimliğine, değerlerine ve özgürlüğüne tehdit görmektedir. Yine Danimarka'ya benzer şekilde İslam, homofobik ve cinsiyetçi bir din olarak değerlendirilmektedir. Ayrıca yine Hollandalılık da Danimarkalılık gibi üstün bir kimlik olarak görülmektedir.

Danimarka, vitrinde, çeşitliliğe saygı ve hoşgörü değerlerini benimseyen ve toplumsal cinsiyet eşitliği özelinde öncü rol üstlenen bir ülkedir. Bununla birlikte göçe güvenlik meselesi olarak yaklaşımları ve Müslümanların cinsiyet eşitliği, insan hakları gibi evrensel değerlerden yoksun olduklarına dair söylemleri ve toplumda buna ilişkin oluşmuş olan inanç resmî söylemle pek uyuşmamaktadır. Ülkenin aşırı sağ partisi DF de siyasetinin büyük bir bölümünü göçmen karşıtlığı üzerine kurmuştur. "Sağcı sosyal demokrat/refah milliyetçi" bir söylem tutturan partinin oy oranları ilk seçime girdiği yıllardan itibaren artmış olsa da "asıl" sosyal demokratların da benimsemiş olduğu göçmen karşıtı politikalar sayesinde, DF artık sosyal demokratların geleneksel seçmen tabanından oy devşirememektedir. Buna paralel olarak, 2019 seçimlerinde de oy kaybı yaşamıştır.

İş gücü anlaşmalarından günümüze göçmen kimliğinin Müslümanlıkla özdeşleşmiş olduğu görülmektedir. Buna bağlı olarak Müslümanlığın Avrupalı değerlerle uyum sağlayamayacağına

dair vurguya, Avrupa'nın incelenen ülkelerinin göçe yaklaşımlarında, sağ siyasette hâkim olan göçmen karşıtı söylemlerinde sıklıkla rastlanmaktadır. Özellikle cinsiyet eşitliği ve özgürlük temelinde Avrupa'nın sahiplendiği evrensel değerlerin İslam'da bulunmadığı, İslam'ı ve Müslümanları genelleştirme ve bu nedenle yaşadıkları Avrupa toplumlarına entegre olamayacaklarına dair yaklaşım incelenen ülkelerin aşırı sağ partilerinin söylemlerinin ana hattını oluşturmaktadır.

Aşırı sağ partilerin ekonomideki olumsuzluklardan yararlanarak kendilerine alan açtıkları, ekonomik veriler düzeldiğinde ise kitlesel göçlerin oluşturduğu belirsizlik ortamından yararlandıkları görülmektedir. Tüm partilerin ortak söylemi göç politikalarını sıkılaştırmak ve sınır güvenliğini arttırmaktır. Göçmen kökenliler suçla ve suç göçmen kökenlilerle ilişkilendirilerek, diğer deyişle etiketleme yapılarak, toplumda bir korku iklimi yaratılmaya ve bundan beslenmeye çalışılmaktadır. Suç ile etiketlemede diğer ortak aşama ve öneriler herhangi bir sabıkası olan kişilerin ivedilikle sınır dışı edilmesi, olası sığınma başvurularının ülke dışında alınması ve göçmen kökenli biri radikal İslamcı terörizm ile bağlantılı bulunursa bu kişinin vatandaşlığının iptal edilmesidir. Bu olası politikaların pek çoğunun yukarıda incelenen Avrupa devletlerince de benimsendiği, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ne temelden aykırı olduğu ve uygulanabilirliğinin düşüklüğü değerlendirildiğinde aşırı sağ partilerin popülist söylem siyasetini ne derece iyi manipüle ettikleri net olarak anlaşılmaktadır.

Kaynaklar

Abadan- Unat, N. (2017). *Bitmeyen göç: Konuk işçilikten ulus-ötesi yurttaşlığa*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Akça, İ. (2018). 1980 sonrası Türkiye'de hegemonya projeleri ve otoriterizmin değişen biçimleri. İ. Akça, A. Bekmen, ve B. A. Özden (Ed.). *Yeni Türkiye'ye Varan Yol: Neoliberal Hegemonyanın İnşası* içinde (ss.27-68). İstanbul: İletişim.

Akgündüz, A. (2013). Guest worker migration in post-war Europe (1946- 1974): An Analytical Appraisal. In Rath, J. ve Martinello, M. (Eds.), *An introduction to international migration studies-European perspectives* (pp. 181-210). Amsterdam: Amsterdam University Press.

Andreassen, R. (2013). Denmark, migration 16th century to present, In Ness, I. ve Block, M. (Eds.), *The encyclopedia of global human migration*. Wiley: Blackwell Publishing.

Bächler, C. M. Ve Hopmann, D.N. (2017). Denmark: The rise of the Danish People's Party. In Aalberg, C. De Vreese, J. Strömbäck, F. Esser, & C. Reinemann (Eds.), *Populist political communication in Europe* (pp. 39-51). London & New York: Routledge.

BBC (2020). Germany's AfD: How right-wing is nationalist Alternative for Germany? 16.06.2022 tarihinde <https://www.bbc.com/news/world-europe-37274201> adresinden edinilmiştir.

Bendixen, C.M. (2021). Denmark: survey finds that majority overestimates integration problems 01. 09. 2022 tarihinde https://ec.europa.eu/migrant-integration/news/denmark-survey-finds-majority-overestimates-integration-problems_en adresinden edinilmiştir.

Bennhold, K. (2019). German Elections reveal, and deepen, a New East-West divide. *The New York Times*. 01.09.2022 tarihinde <https://www.nytimes.com/2019/08/31/world/europe/east-germany-afd-elections-saxony-brandenburg-merkel.html> adresinden edinilmiştir.

Betz, H-G. (2002). Conditions favoring the success and failure of radical right-wing populist parties. In contemporary democracies. In Y. Mény & Y. Surel (Eds.), *Democracies and the populist challenge* (pp. 197–213). Houndmills, U.K.: Palgrave.

Bleich, E. (2001). Race policy in France. *Brookings*. 13.06.2022 tarihinde <https://www.brookings.edu/articles/race-policy-in-france/> adresinden edinilmiştir.

Bonjour, S., & Block, L. (2016). Ethnicizing citizenship, questioning membership. Explaining the decreasing family migration rights of citizens in Europe. *Citizenship Studies*, 20 (6-7), 779-794.

Bora, T. ve Canefe, N. (2008). Türkiye’de popülist milliyetçilik. T. Bora, ve M. Gültekinçil (Ed.). *Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce: Milliyetçilik Cilt 4* içinde (ss. 635-662). İstanbul: İletişim.

Boubtane, E. (2022). France reckons with immigration amid reality of rising far right. *Migration Policy Institute*. 16.06.2022 tarihinde <https://www.migrationpolicy.org/article/france-immigration-rising-far-right> adresinden edinilmiştir.

Brandt, M. (2022). AfD flies out of the Schleswig-Holstein state parliament. *Statista*. 16.06.2022 tarihinde <https://de.statista.com/infografik/5926/afd-in-den-landtagen/> adresinden edinilmiştir.

Bredgaard, T. Ve Lind Ravn, R. (2021). Denmark: from integration to repatriation. In Galgóczi, B. (Ed.), *Betwixt and between: integrating refugees into the Eu labour market* (pp. .67-82). Brussels: ETUI.

Brücker, H., Jaschke, P., and Kosyakova, Y. (2019). Integrating Refugees and Asylum Seekers into the German Economy and Society: Em-pirical Evidence and Policy Objectives. Washington (DC): Migra-tion Policy Institute.

Brygger, R., Nielsen Breidah, K. Ve Ghoul Andersen, J. (2021). Danskerne tror, integrationen går meget værre end i virkeligheden. 01.09.2022 tarihinde <https://videnscenterforintegration.dk/index.php/2021/10/28/danskerne-tror-integrationen-gar-vaerre-end-i-virkeligheden/> adresinden edinilmiştir.

Caiani, M. & Weisskircher, M. (2022). Anti-nationalist Europeans and pro-European nativists on the streets: visions of Europe from the left to the far right, *Social Movement Studies*, 21 (1-2), 216-233.

Canovan, M. (1999). Trust the people! Populism and the two faces of democracy, *Political Studies*, 47 (1), 2–16.

Caramani, D. & Manucci, L. (2019). National past and populism: the re- elaboration of fascism and its impact on right-wing populism in Western Europe,. *West European Politics*, 42 (6), 1159-1187.

Castles, S. (1986, Winter). The Guest Worker in Western Europe. *The International Migration Review*, 4 (20), Special Issue: Temporary Worker Programs: Mechanisms, Conditions, Consequences, 761-778.

Chu, L. Ve Sweeney, B. (2021). Denmark evicts ‘ghetto’ residents to integrate them. will it help?. 01.09.2022 tarihinde <https://www.csmonitor.com/World/Europe/2021/0602/Denmark-evicts-ghetto-residents-to-integrate-them.-Will-it-help> adresinden edinilmiştir.

Cody, J. (2020). Poll: Vast majority of French against accepting more migrants, believe migrants make France less safe. *Remix News*. 13.06.2022 tarihinde <https://rmx.news/article/poll-vast-majority-of-french-against-accepting-more-migrants-believe-migrants-make-france-less-safe/> adresinden edinilmiştir.

Cole, A. (2011). Comparative political parties: systems and organizations. In J. T. Ishiyama, & M. Breuning (Eds.). *21st century political science: A reference handbook* (pp.150-158). London: Sage Publications.

Connolly, K. (2021). Germany election: far-right AfD loses status as main opposition. *The Guardian*. 16.06.2022 tarihinde <https://www.theguardian.com/world/2021/sep/27/germany-election-far-right-afd-loses-status-at-main-opposition> adresinden edinilmiştir.

Conrad, M. and Aðalsteinsdóttir, H. (2017). Understanding Germany’s short-lived “culture of welcome”: Images of refugees in three leading german quality newspapers. *German Politics and Society*, 35(4), 1-21

Damhuis, K. (2019). The biggest problem in the Netherlands: Understanding Party for Freedom's politicization of Islam. *Brookings*. 19.04.2022 tarihinde <https://www.brookings.edu/research/the-biggest-problem-in-the-netherlands-understanding-the-party-for-freedoms-politicization-of-islam/> adresinden edinilmiştir.

Danış, D. (2021). Göç ve entegrasyon tartışmalarına Fransa'dan bakış: Demograf Patrick Simon'la söyleşi. *Nüfusbilim Dergisi*, 43(1), 136-155.

Danimarka Haber Gazetesi (2006). Irkçı saldırılar artıyor. 01.09.2022 tarihinde <https://haber.dk/pdf/sayilar/200608.pdf> adresinden edinilmiştir.

Denmark.dk (2022). The history of Denmark. 15.08.2022 tarihinde <https://denmark.dk/people-and-culture/history> adresinden edinilmiştir.

Destatis (2022a). 19.04.2022 tarihinde https://www.destatis.de/EN/Themes/Society-Environment/Population/Migration-Integration/_node.html adresinden edinilmiştir.

Destatis (2022b). 19.04.2022 tarihinde https://www.destatis.de/EN/Themes/Society-Environment/Population/Current-Population/_node.html adresinden edinilmiştir.

DutchNews.nl (2012). Problems with Poles? Report them to us, says new PVV website. 10.09.2022 tarihinde https://www.dutchnews.nl/news/2012/02/problems_with_poles_report_the/ adresinden edinilmiştir.

Duverger, M. (1974). *Siyasi partiler* (Ergun Özbudun, çev.). Ankara: Bilgi Yayınevi.

DW (2022). Germans less skeptical of immigration. *DW*. 19.04.2022 tarihinde <https://www.dw.com/en/germans-less-skeptical-of-immigration/a-60801783> adresinden edinilmiştir.

Eroukhmanhoff, C. (2017). Securitisation Theory. In S. McGlinchey, R. Walters & C. Scheinpflug (Eds.). *International Relations Theory* (pp. 104- 110). England: E-International Relations Publishing.

Eurostat (2016). Asylum decisions in the EU EU Member States granted protection to more than 330 000 asylum seekers in 2015 Half of the beneficiaries were Syrians. *Eurostat Press Office*. 22.10.2022 tarihinde <https://ec.europa.eu/eurostat/documents/2995521/7233417/3-20042016-AP-EN.pdf/34c4f5af-eb93-4ecd-984c-577a5271c8c5> adresinden edinilmiştir.

Filc, D. (2015). Latin American inclusive and European exclusionary populism: colonialism as an explanation, *Journal of Political Ideologies*, 20 (3), 263-283.

France24 (2022). France 2022 - Presidential election - Second-round results. 16.06.2022 tarihinde <https://www.france24.com/en/france-2022-presidential-election-second-round-results> adresinden edinilmiştir.

Franklin, P. (2022). New populist party storms into Danish politics. *The Post*. 01.09.2022 tarihinde <https://unherd.com/thepost/new-populist-party-storms-into-danish-politics/> adresinden edinilmiştir.

Freedomhouse (2021). Freedom in the World 2021 Denmark. 24.06.2022 tarihinde <https://freedomhouse.org/country/denmark/freedom-world/2021> adresinden edinilmiştir.

Gedmin, J. (2019). Right-wing populism in Germany: Muslims and minorities after the 2015 refugee crisis. *Brookings*. 16.06.2022 tarihinde <https://www.brookings.edu/research/right-wing-populism-in-germany-muslims-and-minorities-after-the-2015-refugee-crisis/> adresinden edinilmiştir.

Gellner, Ernest (1964). *Thought and Change*. London: Weidenfeld & Nicolson.

Goalwin, G. J. (2017). Understanding the exclusionary politics of early Turkish nationalism: an ethnic boundary-making approach. *Nationalities Papers*, 45 (6), 1150-1166.

Golder, M. (2016). Far right parties in Europe. *Annual Review of Political Science*, 19, 477- 497.

Goodwin, M. J. (2007), Grandpa's Fascism and the New Kids on the Block: Contemporary Approaches to the Dark Side of Europe. *Ethnopolitics* 6 (1), 145-154.

Grabow, K. (2016). PEGIDA and the Alternative für Deutschland: Two Sides of the Same Coin. *European View*, 15, 173- 181.

Gunther, R. ve Diamond, L. (2001). Types and functions of parties. In R. Gunther & Diamond, L. (Eds.) *Political Parties And Democracy* (pp.3-39). Baltimore: The Johns Hopkins University Press.

Hainsworth, P. (2008). *The extreme right in Western Europe*. New York: Routledge.

Halhallı, B. (2020). Avrupa'daki aşırı sağ partilerin ideolojik yapısı. *Dicle Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 10 (20), 450-471.

Halikiopoulou, D. & Vlandas, T. (2019). What is new and what is nationalist about Europe's new nationalism? Explaining the rise of teh far right in Europe. *Nations and Nationalism*, 25 (2), 409- 434.

Hawkins, K. A. (2009). Is Chavez populist? Measuring populist discourse in comparative perspective. *Comparative Political Studies*, 42(8), 1040–1067.

Heins, V. M., ve Unrau, C. (2018). Refugees welcome: arrival gifts, reciprocity, and the integration of forced migrants. *Journal of International Political Theory*, 14(2), 223-239.

Hekimoğlu (Örs), B. (2018). Faşizm: Modernitenin karanlık yüzü. B. Hekimoğlu (Örs) (Ed.). *19.yüzyıldan 20.yüzyıla Modern Siyasal İdeolojiler* içinde (ss.477-514). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

IFOP (2018). Immigration: the view of the French. 13.06.2022 tarihinde <https://www.ifop.com/publication/le-regard-des-francais-sur-limmigration/> adresinden edinilmiştir.

Ignazi, P. (2006). *Extreme Right Parties in Western Europe*. New York: Oxford University Press. INED (2020). How many immigrants are there in France? 13.06.2022 tarihinde https://www.ined.fr/en/everything_about_population/demographic-facts-sheets/faq/how-many-immigrants-france/ adresinden edinilmiştir.

IOM (2021). *World Migration Report 2022*. Switzerland: International Organization for Migration.

Iosifides, T. (2019). Nitel Göç Araştırmalarında Epistemolojik Meseleler: Özdüşünümsellik, Nesnellik ve Öznellik. E. Yalaz ve R. Zapata- Barrero (Eds.). *Avrupa göç çalışmalarında nitel araştırmalar* (ss.112-132). İstanbul: Göç Araştırmaları Derneği ve Henrich Böll Vakfı.

Jagers, J., & Walgrave, S. (2007). Populism as political communication style: An empirical study of political parties' discourse in Belgium. *Journal of European Integration*, 26(1), 61-81.

Jupskås, A. R. (2015). Institutionalized right-wing populism in times of economic crisis: A comparative study of the Norwegian Progress Party and the Danish People's Party. In H. Kriesi & T. Pappas (Eds.), *European populism in the shadow of the GreatRecession*. Colchester (pp. 23-40). UK: ECPR Press.

Kaçar-Aşçı, F. (2021). Migrants as floating signifiers in and through right-wing populist political style: the case of the AfD. *Marmara Üniversitesi Avrupa Topluluğu Enstitüsü Avrupa Araştırmaları Dergisi*, 29 (2), 209-228.

Kanellopoulos, K. et al. (2021). Transnational Solidarity, Migration, and the Refugee Crisis: (In) Formal Organising and Political Environments in Greece, Germany and Denmark, *Sociological Research*, 26 (3), 717–738.

Kaya, A. (2016). *İslam, göç ve entegrasyon Güvenlikleştirme çağı*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Kedourie, Elie (1960). *Nationalism*. London: Hutchinson.

Kerestecioğlu, İ. (2018). Milliyetçilik: “Uyuyan Güzeli Uyandıran Prens”ten Framkeştayn’ın Canavarına. B. Hekimoğlu (Örs) (Ed.). *19.yüzyıldan 20.yüzyıla modern siyasal ideolojiler* içinde (ss.307-350). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Kešić, J. & Duyvendak, J. W. (2019). The nation under threat: secularist, racial and populist nativism in the Netherlands. *Patterns of Prejudice*, 53 (5), 441-463.

Koçak, O., ve Gündüz, D. (2016). Avrupa Birliği göç politikaları ve göçmenlerin sosyal olarak içerilmelerine etkisi. *Yalova Sosyal Bilimler Dergisi*, 6 (12), 66-91.

Koçak, Z. (2022). Danimarka’nın yeni gettoları. *Bağımsız Gazeteciler Platformu*. 03.09.2022 tarihinde <http://platform24.org/yazarlar/3217/danimarka-nin-yeni-gettolari> adresinden edinilmiştir.

Kohn, H. (1955). *Nationalism: Its meaning and history*. Princeton: Van Nostrand.

Kohn, H. (1967). *The Idea of Nationalism*. New York: Macmillan.

Kosiara-Pedersen, K. (2019). Change and stability. How the party leaderships of the Danish Progress Party and Danish People’s Party are organized. *Polish Political Science Review*, 7 (1), 61-79.

Küçük, B. (2021). Danimarka Başbakanı Frederiksen: Sosyal uyumumuz tehdit altında; hedefimiz 'sıfır sığınmacı', 24.06.2022 tarihinde <https://tr.euronews.com/2021/01/23/danimarka-basbakan-frederiksen-sosyal-uyumumuz-tehdit-alt-nda-hedefimiz-s-f-r-s-g-nmac> adresinden edinilmiştir.

Laclau, E. (2005). *On Populist Reason*. London and New York: Verso.

Laclau, E. (2012). *Politics and ideology in Marxist theory capitalism – fascism – populism*. London and New York: Verso.

Mair, Peter & Mudde, Cas (1998). The party family and its study. *Annual Review of Political Science*, 1, 211- 229.

Mann, M. (2004). *Fascists*. Cambridge: Cambridge University Press.

Moffitt, B., & Tormey, S. (2014). Rethinking populism: Politics, mediatisation and political style. *Political Studies*, 62(2), 381–397.

Mudde, C. (1996). The war of words defining the extreme right party family. *West European Politics*, 19 (2), 225-248.

Mudde, C. (2000). *The Ideology of the Extreme Right*, UK: Manchester University Press. Sakellariou,

Mudde, C. (2010) The Populist Radical Right: A Pathological Normalcy. *West European Politics*, 33 (6), 1167-1186.

Mudde, C. ve Kaltwasser, C. R. (2013). Exclusionary vs. Inclusionary Populism: Comparing Contemporary Europe and Latin America. *Government and Opposition*, 2 (48), 147-174.

Nanette F. (2016). A spectre in Germany: refugees, a ‘welcome culture’ and an ‘integration politics’, *Journal of Global Ethics*, 12(3), 289-299

Newth, G. (2021). Rethinking ‘Nativism’: beyond the ideational approach. *Identities*, 1- 20.

O’Sullivan, F. (2020). How Denmark's 'ghetto list' is ripping apart migrant communities. *The Guardian* 01.09.2022 tarihinde <https://www.theguardian.com/world/2020/mar/11/how-denmarks-ghetto-list-is-ripping-apart-migrant-communities> adresinden edinilmiştir.

Osce Odihr Hate Crime Reporting (2020) 08.09.2022 tarihinde <https://hatecrime.osce.org/denmark> adresinden edinilmiştir.

Özdemir, E. ve Atılğan, G. (2014). Siyasal partiler. G. Atılğan ve E.A. Aytekin, (Ed.), *Siyaset Bilimi Kavramlar, İdeolojiler, Disiplinler Arası İlişkiler* içinde (ss. 239-253). İstanbul: Yordam Kitap.

Özmen, N. (2017). Karikatür Krizi: Danimarka'da Homojen Kültür Söylemi ve İslamofobinin Tezahürü. *Diyanet İlmî Dergi*, 53 (2), 101-118.

Pascual, J. (2022). On immigration, a choice between continuing course with Macron or Le Pen's hard right turn. *Le Monde*. 16.06.2022 tarihinde https://www.lemonde.fr/en/politics/article/2022/04/21/on-immigration-a-choice-between-continuing-course-with-macron-or-le-pen-s-hard-right-turn_5981152_5.html adresinden edinilmiştir.

Pérez, J.S. (2019). Yükselen milliyetçilik çağında Avrupa'da Türk ve diğer "göçmenlere" yönelik siyasi yaklaşımlar ve geleceğe dönük perspektifler – Danimarka. *Politeknik*, 23, 3.

Plamentz, J. (1973). Two types of nationalism. E. Kamenka (Ed.). *Nationalism: the nature and evolution of idea* (pp. 22-37). Australia: The Australian University.

Ray, M. (2022). Marine Le Pen French politician 16.06.2022 tarihinde <https://www.britannica.com/biography/Marine-Le-Pen> adresinden edinilmiştir.

Reuters (2022). Factbox: Far-right Le Pen cloaks nationalist policies with social veneer. 16.06.2022 tarihinde <https://www.reuters.com/world/europe/far-right-le-pen-cloaks-nationalist-policies-with-social-veneer-2022-04-23/> adresinden edinilmiştir.

Rietig, V. (2016). Moving beyond crisis: *Germany's new approaches to integrating refugees into the labor market*. Washington, DC: Migration Policy Institute

Saraçoğlu, Cenk (2017). Sağ Popülizm ve faşizm üzerine yöntemsel bir tartışma: küresel örüntüler ve ulusal özgüllükleri birlikte anlamak. *Praksis*, 44-45, 1081-1104.

Sarıbay, A. Y. (1982). Siyasal parti sistemlerini tasnif önerilerine eleştirel bir yaklaşım. *Bursa Üniversitesi İktisadi ve Sosyal Bilimler Fakültesi Dergisi*, 3 (1), 145-167.

Schiller, G. N. (2007). Beyond the nation state and its units of analysis: Towards a new research agenda for migration studies. *Essentials of Migration Theory*, Bielefeld: COMCAD.

Shulman, S. (2002, June). Challenging the Civic/ Ethnic and West/ East Dichotomies in the Study of Nationalism. *Comparative Political Studies*, 35(5), 554- 585.

Smith, A.D. (1994). *Millî Kimlik* (B.S. Şener, çev.) İstanbul: İletişim.

Spruyt, B. ve Rooduijn, M. (2021). Ideologically consistent, but for whom? An empirical assessment of the populism- elitism- pluralism set of attitudes and the moderating role of political sophistication, *Politics*, 1- 17.

Statista (2018). What do you think are the main issues regarding immigration in France today? 13.06.2022 tarihinde <https://www.statista.com/statistics/960160/views-issues-regarding-immigration-france/> adresinden edinilmiştir.

Statista (2019). Share of votes in the Danish Parliament election on June 5, 2019, by party. 01.09.2022 tarihinde: <https://www.statista.com/statistics/1013598/parliament-election-results-in-denmark/> adresinden edinilmiştir.

Statista (2021). Population of the Netherlands in 2021, by background. 13.06.2021 tarihinde <https://www.statista.com/statistics/519912/population-of-the-netherlands-by-background/> adresinden edinilmiştir.

Statista (2022a). Number of immigrants living in Denmark in 2022, by country of origin 03.09.2022 tarihinde <https://www.statista.com/statistics/571909/number-of-immigrants-in-denmark-by-country-of-origin/> adresinden edinilmiştir.

Statista (2022b). Number of asylum seekers in Denmark from 2011 to 2021. 24.06.2022 tarihinde <https://www.statista.com/statistics/1171340/number-of-asylum-seekers-in-denmark/> adresinden edinilmiştir.

Statline (2022). Bevolking; geslacht, leeftijd, generatie en migratieachtergrond, 1 januari 13.06.2022 tarihinde <https://opendata.cbs.nl/statline/#/CBS/nl/dataset/37325/table> adresinden edinilmiştir.

Stritzel, Holger (2007). Towards a theory of securitization: Copenhagen and beyond. *European Journal of International Relations*, 13(3), pp. 357–383 .

Suvin, Adrko R., (2017). To explain fascism today, *Critique*, 45 (3), 259-302.

Taggart, P. (2000). *Populism*. Buckingham: Open University Press.

Taureck, Rita (2006). Securitization theory and securitization studies. *Journal of International Relations and Development*, 9, 53–61.

Trading Economics (2022). France - Foreign-born population. 03.09.2022 tarihinde <https://tradingeconomics.com/france/foreign-born-population-eurostat-data.html> adresinden edinilmiştir.

Traverso, E. (2019). *The New Faces of Fascism- Populism and the Far- Right*. Londra: Verso.

Triadafilopoulos, T. ve Schöwalder, K. (2006). How the Federal Republic became an immigration country- norms, politics and the failure of West Germany’s Guest Worker System. *German Politics and Society*, 80 (24), 1- 19.

Usta, G. (2019). Danimarka’da her şey güzel olacak mı?. *Birikim Dergisi*. 01.,9.2022 tarihinde <https://birikimdergisi.com/guncel/9595/danimarkada-her-sey-guzel-olacak-mi> adresinden edinilmiştir.

Ünal Eriş, Ö.ve Öner, S.(2021).Securitization of Migration and the Rising Influence of Populist Radical Right Parties in European Politics. *Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi*, 1 (20), 161- 193.

Van der Valk, I. (2020). Discrimination and Anti- Discrimination of Muslims in the Netherlands: an Institutional Approach. In Saral, M. Ve Bahçecik, Ş. O. (Eds.), *State, religion and Muslims: Between discrimination and protection at the legislative, executive and judicial levels* (pp. 347-395). Leiden: Brill.

Vaughan, K. R. (2021). Anti-Immigrant Sentiment and Opposition to Democracy in Europe, *Journal of Immigrant & Refugee Studies*, 19 (4), 540-556.

Vieten, U. M. & Poynting, S. (2016). Contemporary far- right racist populism in Europe. *Journal of Intercultural Studies*, 37 (6), 533-540.

Widfeldt, A. (2000). Scandinavia: Mixed success for the populist right. *Parliamentary Affairs*, 53(3), 486–500.

Wigger, I., Yendell, A., ve Herbert, D.. (2022). The end of ‘welcome culture’? How the cologne assaults reframed Germany’s immigration discourse. *European Journal of Communication*, 37(1), 21-47

WPR (2022). France Population 2022 (Live) 13.06.2022 tarihinde <https://worldpopulationreview.com/countries/france-population> adresinden edinilmiştir.

Yılmaz, F. (2015). From immigrant worker to Muslim immigrant: Challenges for feminism. *European Journal of Women’s Studies*, 22 (1), 37-52.

Zaslave. A. (2004). The dark side of European politics: Unmasking the radical right. *Journal of European Integration*, 26 (1), 61-81.